

ETNOGRAFINEN TUTKIELMA AFFEKTIKORTEISTA ESINETUTKIMUKSESSA JA MUSEOTYÖSSÄ

Ilana Viikki
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Ilana Viikki	
Työn nimi Etnografinen tutkielma affektikorteista esinetutkimuksessa ja museotutkimuksessa	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 56
Tiivistelmä Tämä maisterintutkielma käsittelee affektikortteja osana museotyötä ja esinetutkimusta. Affektikortit ovat SENSOMEMO-tutkimushankkeessa kehitetty työkalu, joiden avulla voi pohtia esinesuhteita erilaisten aisti-, ja tunnekokemusten, sekä niihin liittyvien kulttuuristen merkitysten kautta. Tutkielmani on etnografinen ja sijoittuu etnologian ja antropologian alalle. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää affektikorttien kehitysprosessia, ja sitä miten ne toimivat työpajoissa. Tämän lisäksi tarkastelen, millaista tietoa ne tuottavat. Tutkimusaineistoni koostuu kolmesta haastattelusta ja kahdesta työpajasta. Kahdessa asiantuntijahaastattelussa kysyin affektikorttien kehittäjiltä korttien kehittämisprosessista, ja kolmannessa haastattelin kahta museotyöntekijää heidän kokemuksistaan affektikorttityöpajaan osallistuneina, mutta myös museoiden koelmatyön asiantuntijoina. Työpajojen aineistoista ensimmäinen on videoaineisto ja toinen omat kenttämuistiinpanoni, joita analysoin. Analyysimenetelmänä käytin teemoittelua ja sovelsin Maggie MacLuren teoriaa hankauspisteistä. Tutkielman teoreettinen viitekehys yhdistää Margaret Wetherellin ja Sarah Ahmedin affektiteorioita. Affektit ymmärretään tässä tutkielmassa ruumiillisiksi ja aistittaviksi tunteiksi ja tuntemuksiksi, jotka kiinnittyvät esimerkiksi esineisiin liittyviin kokemuksiin ja muistoihin. Analyysin perusteella affektikorttien avulla on mahdollista luoda tilanteita, joissa työpajoihin osallistuvat pystyvät jakamaan esineisiin liittyviä arkisia, erityisiä ja jopa ristiriitaisia tunteita. Tämä vaatii kuitenkin aikaa, sekä jonkinlaista yhteistä ja henkilökohtaista kosketuspintaa käsiteltävään esineeseen. Affektikortit ovat menetelmä, jonka avulla on mahdollista tarkastella epämääräisenä ja vaikeasti tavoitettavana pidettäviä tiedonmuotoja kuten ruumiillista, aistimellista ja hiljaista tietoa.	
Asiasanat: affektiivisuus, esinetutkimus, museot, soveltava kulttuurintutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto JYX	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	2
1.2	Affektikortit	3
1.3	SENSOMEMO-hanke	4
1.4	Aiempi tutkimus	5
2	AFFEKTIT	8
2.1	Margaret Wetherell ja affektit ruumiillisina ja sosiokulttuurisina kuvioina	9
2.2	Sara Ahmed ja tahmeat affektit.....	10
2.3	Affektit museoissa.....	11
2.4	Affektitutkimuksen haasteet	12
2.5	Affekti tässä tutkielmassa	13
3	METODI JA AINEISTO	15
3.1	Aineiston esittely.....	15
3.2	Etnografia ja asiantuntijahaastattelut.....	16
3.3	Teemoittelu ja MacLuren hankauspisteet analyysimenetelmänä.....	18
3.4	Tutkimusetiikka	20
4	ANALYYSI	21
4.1	Kortit kehittäjien kertomana.....	21
4.1.1	Miten käytetään?	22
4.1.2	Tutkimuksellinen konteksti	23
4.1.3	Korttien kehittämisen haasteet.....	24
4.1.4	Korttien vuorovaikutuksellisuus	26
4.2	Työpajat ja käyttökokemukset	26
4.2.1	Esineet eri ajoissa	28
4.2.2	Yllättävät tunteet ja empatia	29
4.2.3	Haasteet	30
4.2.4	Mahdollisuudet museotyössä.....	32
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	34
5.1	Kortit avaimena vaikeisiin affekteihin	34
5.2	Tulosten merkitys ja tuleva tutkimus	36
	LÄHTEET	37

LITTEET

1 JOHDANTO

Tämä maisterintutkielma käsittelee affektikortteja museotyössä. Se on laadullinen ja kiinnittyy etnologian ja antropologian tieteenaloihin. Affektikortit ovat SEN-SOMEMO-tutkimushankkeessa (ks. luku 1.3) kehitetty työkalu, joilla on mahdollista pohtia esineisiin liittyviä aisti- ja tunnekokemuksia, sekä niihin liittyviä kulttuurisia merkityksiä. Tarkastelen kortteja museotyön kontekstissa, koska ne on alun perin kehitetty sitä käyttötarkoitusta varten. Tästä huolimatta niillä on myös muita mahdollisia kohderyhmiä. Aineisto koostuu kolmesta haastattelusta. Kaksi niistä on korttien kehittäjien asiantuntijahaastattelua ja yksi kahden kortteja testanneen museotyöntekijän parihaastattelu. Tämän lisäksi aineistoon kuuluu kaksi työpajaa, joissa museotyöntekijät pääsivät kokeilemaan kortteja. Ensimmäisestä työpajasta on videoaineisto, jota analysoin. Toiseen pääsin itse paikan päälle ja siitä on kenttämuistiinpanot. Aineistosta ja tutkimusotteestani johtuen tutkielmani on etnografia.

Teoreettisena lähtökohtana olen hyödyntänyt sosiaalipsykologi Margaret Werherellin (2012) sekä kulttuurintutkija Sara Ahmedin (2004) näkemyksiä affekteista. Affekti teoreettisena käsitteenä selitetään auki, jotta olisi mahdollista ymmärtää tarkemmin mistä lähtökohdista kortit ovat syntyneet ja mikä niiden käyttötarkoitus on. Teorialuku (ks. 2.3) avaa myös esineiden ja affektiivisen materiaalisuuden tutkimuksen kenttää, johon affektikortit tuovat yhden mahdollisen toimintatavan. Aineiston analyysissä käytän teemoittelua, sekä sovellan kasvatustieteilijä Maggie MacLuren (2013) affektiivista luentaa aineiston hankauspisteissä.

Affektit ovat kulkeneet mielenkiintona läpi koko opintotaipaleeni ja tein myös kandidaatintutkielmani affekteista, tosin nykytanssin harrastajien kokemusten näkökulmasta (ks. Viikki 2021). Tutkimuskirjallisuudesta välittyvä usein kuva affekteista abstrakteina, määrittelyä pakenevina ja epämääräisenä ilmiönä. Affektikorteissa minua kiinnostaa niiden tapa tehdä näistä epämääräisistä affekteista konkreettisia, koska kortit ovat visuaalisia ja materiaalisia ilmentymiä affekteista ja näin mahdollistaa niiden käsittelyn uudella tavalla. Vaikka tutkielman lähtökohtana on korttien käyttö museotyössä, tarkastelen myös niiden tieteellistä antia kulttuurien tutkimuksen ja affektitutkimuksen näkökulmista.

Johdannossa rajaan vielä tarkemmin tutkimustehtävän ja -kysymyksen ja avaan korttien ominaisuuksia ja käyttöä sekä SENSOMEMO-hanketta tarkemmin. Tämän lisäksi esittelen aikaisempaa materiaalista affektitutkimusta Suomessa ja muualla. Toisessa luvussa esittelen affektin käsitteitä Wetherellin ja Ahmedin teorioiden kautta, affekteja museossa sekä sitä, millainen rooli käsitteellä on tässä tutkielmassa. Kolmannessa luvussa esittelen aineiston, metodologiset lähtökohdat sekä analyysimenetelmät. Analyysiluvut on jaettu aineistojen mukaan kahteen osaan: ensimmäisessä analysoin korttien kehittäjien asiantuntijahaastatteluita, joista ilmeni miten kortit ovat syntyneet, miten ne toimivat, millaisia haasteita kortteihin liittyy ja muita tekijöiden ajatuksia korteista. Toisessa osassa käsittelen kortteja käyttäjien näkökulmasta työpaikoista tekemiäni havaintojen ja museotyöntekijöiden haastattelun pohjalta. Lopuksi esittelen tutkielmasta syntyneitä johtopäätöksiä, niiden merkityksiä sekä mahdollisia tulevia tutkimusaiheita.

1.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tässä tutkielmassa selvitän affektikorttien kehittämisen prosessia eli affektikorttien syntyä, niiden kehittämistä ja sitä, kuinka ne toimivat työpaikoissa. Tämän lisäksi tarkastelen työpajatilanteiden ulkopuolella korttien mahdollisuuksia museotyössä, sekä menetelmällisenä tutkimustyökaluna esimerkiksi affektitutkimuksessa. Tarkoituksena on tarkastella sekä kehittäjien että korttien kokeilijoiden näkökulmia. Analysoin kehittäjien haastatteluja, työpaikojen tapahtumia ja havaintojani niistä, sekä työpajan osallistujien kokemuksia. Päättökysymykseni on: ”Millainen työkalu affektikortit ovat ja miten ne toimivat?” Tämän lisäksi tutkielma keskittyy oheisiin kahteen alakysymykseen:

- Mitä tarkoitusta varten kortit kehitettiin ja millainen kehitysprosessi oli?
- Miten kortit toimivat työpaikoissa ja millaista tietoa ne tuottavat?

Ensimmäistä alakysymystä tarkastelen ensimmäisessä analyysiluvussa (luku 4.1 Kortit kehittäjien kertomana) kehittäjien haastattelujen perusteella. Tämä tuo esille korttien taustalla olevat ajatukset ja niiden kehittäjien niille luoman tarkoituksen. Toiseen alakysymykseen vastaan toisessa analyysiluvussa (ks. 4.2 Työpajat ja käyttökokemukset) osallistujien haastattelujen ja videon sekä kenttämuistiinpanojen ja niistä tekemiäni johtopäätösten avulla. Käyttökokemukset tuovat esille millä tavoin kortit toimivat tai eivät toimivat ja millaisia haasteita niiden käyttöön liittyy.

1.2 Affektikortit

Affektikortit kehitettiin Jyväskylän yliopistossa toteutetussa SENSOMEMO-tutkimushankkeessa, jonka johtajana toimii dosentti Eerika Koskinen-Koivisto (hankkeesta lisää alaluvussa 1.3). Nämä kortit ja niiden testaustilanteet, kehittämisen prosessi ja niihin liittyvä akateeminen tutkimus muodostavat maisterintutkielmani etnografisen kentän. Affektikortit ovat työkalu, jonka avulla voidaan pohtia esineeseen tai esimerkiksi paikkaan liittyviä aistimuistoja, kokemuksia, tunteita ja affekteja. Korttien tarkoituksena on helpottaa esineisiin liittyvien aistimuksien ja tunteiden käsittelyä ja sanallistamista. Kortit on alun perin suunniteltu käytettävän esineeseen liittyvien tuntemuksien käsittelyyn, mutta on korttien kehittäjät ovat huomanneet, että ne soveltuvat muunlaistenkin teemojen pohtimiseen, esimerkiksi paikkojen tai oman työn käsittelyyn. Viittaankin jatkossa korttien käytössä esineisiin, vaikka affektikorttityöpajoissa keskustelun kohde voikin olla jokin muu. Niiden tarkoitus on herättää keskustelua ja toimia apuvälineinä sellaisissa keskusteluissa, joita ei tyypillisesti tule käsiteltyä esimerkiksi työyhteisöissä (ks. Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto, tulossa). Kehittäjien mukaan kortit on suunniteltu käytettäväksi hankkeen tutkijoiden vetämissä työpajoissa ja korttien ja työpajan ajatellaan muodostavan kokonaisuuden, joita ei voida erottaa toisistaan.

Kortteja on kahta eri muotoa : nelikulmaisia ohje- ja kysymyskortteja sekä kuusikulmaisia kortteja, jotka voi liittää yhteen kartaksi. Kortteja on kolmea eri väriä, jotka voi ryhmitellä vihreän keskustortin ympärille (ks. kuva 1). Ensiksi keskustelussa käytetään keltaisia kortteja, joilla käydään läpi kaikki aistit ja joissa on ruumiillisiin kokemuksiin liittyviä ilmaisuja. Korttien avulla keskustellaan siitä, miltä jokin esine näyttää, tuntuu, kuulostaa, haisee tai jopa maistuu. Seuraavaksi siirrytään vaaleanpunaisiin kortteihin, joiden avulla pohditaan, millaisia tunteita esineeseen liittyy (esimerkiksi suru, rakkaus, riemu, hämmästyminen). Tunnekorteissa on sekä positiivisia että negatiivisia tunteita (Koskinen-Koivisto 2024). Viimeinen korttityyppi käsittelee kulttuurisia merkityksiä ja ne ovat violetin värisiä. Näiden korttien avulla voidaan liittää omat henkilökohtaiset kokemukset mahdollisesti laajempiin kulttuuriin konteksteihin kuten lapsuuteen, työhön, mielikuvitukseen tai ylisukupolvisuuteen.

KUVA 1 Affektikortit. Kuvaaja : Kristiina Korjonen-Kuusipuro

Erivärisistä korteista muodostuu hunajakennomainen kartta ja toisiinsa liittyviä kortteja voi asettaa vierekkäin. Esimerkiksi jos esineestä kuuluva ääni liittyy nostalgiaan, ääntä ja nostalgiaa edustavat kortit voidaan laittaa vierekkäin. Korttien avulla on siis mahdollista käydä läpi eri aisteihin liittyviä kokemuksia, tunteita ja kulttuurisia merkityksiä, mutta myös näiden suhteita toisiinsa.

Kortteja on järjestetty eri ryhmille, kuten Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella opettajaksi opiskeleville (ks. Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto, tulossa). Työpaja jota varten kortit kehiteltiin ja johon tutkielmani keskittyy, on museoiden kokoelmalyönn ammattilaisille järjestetty työpaja, joka järjestettiin maaliskuussa 2022. Tämä työpaja on kuvattu ja toimii osana aineistoani. Toisen kerran kortteja kokeiltiin museotyöntekijöillä toukokuussa 2023 Helsingin kaupungin museossa järjestetyssä työpajassa. Tähän työpajaan osallistuin havainnoijana ja havainnoinnin perusteella tekemäni muistiinpanot muodostavat toisen puolen työpajojen aineistosta.

1.3 SENSOMEMO-hanke

SENSOMEMO-hanke eli Materiaaliset ja aistimelliset muistot: tutkimus omaelämäkerrallisesta materiaalisuudesta (englanniksi Material and Sensory Memories:

Explorations on Autobiographical Materiality) on Jyväskylän yliopistossa käynnissä oleva tutkimushanke. Se on Suomen Akatemian rahoittama ja asettuu ajallisesti vuosille 2020–2024. Hankkeen johtajana toimiva dosentti Eerika Koskinen-Koivisto on toiminut myös tämän tutkielman pääohjaajana. SENSOMEMO tutkii arjen materiaalisuutta ja esinesuhteita suomalaisissa kodeissa. Esineet luovat kodikkuutta ja saattavat esimerkiksi auttaa paikkaan kiinnittymisessä. Toisaalta esineet voivat aiheuttaa myös harmia ja päänvaivaa, jos niistä pitää luopua.¹

Hankkeen teoreettiset lähtökohdat ovat materiaalisessa kulttuurin tutkimuksessa ja affektiivisen käänteen siihen tuomissa vaikutteissa. Sen sijaan, että ajateltaisiin esineiden vain peilaavan niihin liittyviä merkityksiä, on niillä myös kyky vaikuttaa meihin monenlaisten aistikokemusten kautta. Hankkeen yksi tavoitteista oli kehittää metodologisia välineitä esineisiin liittyvän aistitiedon ja ruumiillisten kokemusten tutkimiseen. (Ks. www.sensomemo.fi.)

SENSOMEMO-hanke on tehnyt yhteistyötä suomalaisten museoiden TAKO-verkoston arki-poolin kanssa. TAKO on ammatillisesti hoidettujen museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto. Verkoston tavoitteena on kehittää suomalaisten museoiden kokoelmatyötä ja tehdä tallennustyönjakoa. TAKOn keskiössä on poolityöskentely. Poolit ovat eräänlaisia ryhmiä, jotka muodostuvat tallennusaiheiden mukaan. 3-pooli eli arki-pooli liittyy SENSOMEMOn aiheisiin ja hankkeen suunnitelmissa oli pitää poolilaisille työpaja, johonka varautuessa affektikortit syntyivät. Kortteja testattiin ensi kertaa juuri TAKO pooli 3:n kokoontumisessa Keski-Suomen museossa keväällä 2022.

1.4 Aiempi tutkimus

Tutkielmani kiinnittyy etnologiseen affektitutkimukseen ja sen näkökulmiin materiaalisuuden ja affektien yhteyksistä. Etnologi Orvar Löfgrenin (2014) mukaan viime vuosikymmeniä kulttuurien tutkimuksesta ovat määrittäneet erilaiset tutkimukselliset käännteet ja affektiivinen käänne on yksi niistä. Nämä erilaiset käännteet, joihin lue-taan mukaan myös uusmaterialistinen lähestymistapa, ovat aikaisemminkin näkyneet kulttuurien tutkijoiden mielenkiinnon kohteissa, mutta niihin on tartuttu 2000-luvulla uudella otteella. (Löfgren 2014, 77–78.) Aikaisempi kulttuurien tutkimus painottui vahvasti diskursseihin ja kielelliseen ilmaisuun aineistossa. Tutkijat kuitenkin huomasivat, että näillä keinoin ei ole mahdollista selittää tai käsitellä kaikenlaisia aineistoja ja ilmiöitä. (Rinne, Kajander, Haanpää 2020, 7.) Tällaisia ilmiöitä ovat esimerkiksi

¹ Ks. tarkemmin SENSOMEMO-hankkeen kotisivut, www.sensomemo.fi

ihmisten väliset ruumiilliset käytännöt (ks. Kolehmainen & Kinnunen 2020) ja sosiaalisen median yhteisöjen rakentuminen (ks. Saresma 2020).

Affektitutkimus ei kiinnity vain yhteen tieteenalaan, vaan tutkimukset ovat monitieteisiä ja tutkimuskirjallisuus on usein tieteenalojen rajojen ylittävää, kuten tässäkin tutkielmassa. Etnologit ja antropologit ovat todenneet, että etnografialla on metodologisesti paljon annettavaa affektitutkimukselle. Etnografia on hyvä tapa tutkia ja analysoida ”epämääräistä jotain”, minkälaisena affektit voidaan usein nähdä ja kokea. Etnologit ja antropologit ovat aikaisemminkin tutkineet tämänkaltaisia aiheita, ja etnografian tiheä kuvaus on hyvä työkalu affektien ymmärtämiseen (Frykman & Povrzanović Frykman 2016, 10, 42). Etnografiseen tutkimukseen liittyy tutkittavien ilmiöiden ja tapahtumien kontekstiaalisuuden ja historiallisen kerrostuksellisuuden esiin tuominen ja tämä voidaan nähdä hyödyllisenä työkaluna affektitutkimuksessa selittämään tuntemuksia, jotka eivät kuitenkaan ole irrallisia vaan aina kiinnittyvät johonkin (Löfgren 2014, 79). Seuraavaksi esittelen muutamaa näistä etnologeista, jotka ovat tutkineet affekteja ja materiaalisuutta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin.

Ruotsalaisten etnologien Jonas Frykmanin ja Maja Povrzanović Frykmanin toimittama artikkelikokoelma *Sensitive Objects: Affect and Material Culture* (2016) käsittelee esineiden affektiivisuutta. He ovat kiinnostuneita siitä, mikä tekee affekteista merkityksellisiä ja niiden yhteyksistä kehoon, ympäristöön ja esineisiin. He nostavat esiin kysymyksen siitä, mitä affektit ovat, mutta myös mitä ne tekevät. Artikkelikokoelmassa tärkeään osaan nousevat affektit eräänlaisina tunnelmina. Nämä tunnelmat ovat henkilökohtaisia ja ruumiillisia ja sitä kautta vaikeasti kuvailtavia. (Frykman & Povrzanović Frykman 2016, 10, 16, 24.)

Etnologi Orvran Löfgren puolestaan on ollut tutkimuksessaan kiinnostunut arjesta erityisesti kodin piirissä. Kodin arkisiin askareihin ja rutiineihin liittyy näkymättömiä ja sitä kautta vaikeasti sanoitettavia tunteita. Arki on niin tuttua, että se usein haipuu taka-alalle. Koti on kuitenkin jatkuvasti latautunut affektiivisesti ja ajoittain nämä affektit, kuten esimerkiksi onni tai tylsyys tekevätkin arjen tutuista ilmiöistä näkyviä. Löfgren tarkastelee affekteja osana arjen materiaalisuutta, jolloin ne sitoutuvat kodin piiriin eivätkä jää vain epämääräisiksi historiattomiksi ilmiöksi. (Löfgren 2014, 82; Ehn & Löfgren 2010.)

Suomalaisessa kulttuurien tutkimuksessa affektit ovat tulleet näkyväksi 2020-luvun taitteesta eteenpäin enenevin määrin. Tästä esimerkkinä on Jenni Rinteen, Anna Kajanderin ja Riina Haanpään artikkelikokoelma *Affektit ja tunteet kulttuurientutkimuksessa* (2020). Teos esittelee suomalaisen kulttuurientutkimuksen kentällä tehtävää affektitutkimusta esimerkiksi internetin vihapuheen, humanitaarisen avun, kesämökin perimisen ja työmentoroinnin näkökulmista. Erilaisia teoreettisia näkemyksiä ja metodeja hyödyntäviä artikkeleja yhdistää kiinnostus affektien aiheuttamia seurauksia sekä yksilöiden kokemuksia kohtaan. Affektit ymmärretään osana laajempia

kokonaisuuksia yhdistyen ihmisiin, esineisiin ja ympäristöihin. (Rinne, Kajander & Haanpää 2020, 17.)

Tunteita ja ruumiillista tietoa on tutkittu Suomessa myös osana tutkijuutta ja etnografista tutkimusprosessia. Tiina Suopajärvi, Eerika Koskinen-Koivisto, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Kirsi-Maria Hytönen ja Pilvi Hämeenaho (2019) ovat pohtineet miten nämä tunteet ja esimerkiksi empatia vaikuttavat etnografisen tiedon tuottamiseen. Etnografisessa tutkimuksessa on jo pitkään nähty tutkijan omien tunteiden reflektointi oleellisena osana tutkimusprosessia, mutta se ei usein näy teksteissä suoraan vaan näiden piilotettujen tunteiden tulkitseminen jää lukijan tehtäväksi. Tutkijat kyseenalaistavat yleisesti hyväksytyä käsitystä tutkijan tunteiden sopivuudesta esimerkiksi haastattelutilanteissa, ja sen sijaan näkevät tunteiden olevan tapa olla avoin ja ymmärtää tutkimiaan ilmiöitä paremmin, mutta myös kohtaamaan tutkittavat ihmiset inhimillisesti (Suopajärvi et al. 2019, 42–43, 46, 49).

Väitöskirjassaan etnologi Anna Kajander (2020) tutkii lukemisen materiaalisuutta osana kirjallisuuden digitoitumisen ilmiötä. Kajander tarkastelee kirjaa esineenä, mutta myös niitä materiaalisia ympäristöjä, jotka liittyvät kirjoihin ja lukukokemuksiin, kuten kirjastot ja kirjahyllyt. Kirja ja siihen liittyvät ympäristöt herättävät tiedostamattomia ja tiedostettuja aistikokemuksia. Nämä ruumiilliset ja kulttuuriset kokemukset vaikuttavat siihen, miten tulkitsemme asioita ja toimimme maailmassa. Toisin sanoen esineillä on kyky vaikuttaa ihmisiin ja heidän toimintaansa. (Kajander 2020, 4, 31–32.) Toinen esineisiin liittyvä tutkimus, joka käsittelee myös tunteita on Veera Kinnusen aistietnografinen väitöskirja *Tavarat tiellä* (2017). Kinnunen tarkastelee muuttoprosesseja ja niissä tapahtuvia esineistä luopumisia.

Aistitutkimuksen voi katsoa kulkevan käsikädessä affektiiviseen käänteen kanssa, koska molemmissa korostuu keholliset tietämisen tavat ja ne pyrkivät ainakin osittain irtautumaan alalla aiemmin korostuneesta diskurssitutkimuksesta (Jansen 2016, 60–61). Tästä esimerkkinä on Itä-Suomen yliopistossa äänimaisematutkija Helmi Järviluoman johtama SENSOTRA-hanke (2016–2021), jossa tutkittiin muuttuvia ympäristösuhteita ja niihin liittyviä aistikokemuksia (<https://archive.uef.fi/fi/web/sensotra/home/>). Hankkeessa kehitettiin aistietnografiaan ja kävelyhaastatteluihin perustuva menetelmä, joka on nimetty aistielämäkerralliseksi kävelyksi (ks. Aula 2018; Järviluoma, Aula, Pöllänen, Pärjälä, Tiainen & Venäläinen 2021). Samoja menetelmiä ja affektitutkimusta on hyödynnetty viime aikoina myös etnologisessa kaupunkitutkimuksessa (ks. esim. Olsson, Rinne & Suopajärvi 2021).

Materiaalisuuteen ja aistiympäristöön kiinnittyvää affektitutkimusta on siis tehty paljon etenkin viime vuosina ja sen parissa on kehitelty uusia tutkimusmenetelmiä. Näen affektikortit jatkumona kulttuurien tutkijoiden valmiuteen kokeilla uusia menetelmiä, ja tutkielmassani onkin kyse affektikorttien kehittämisen prosessin tarkastelusta ja uusista mahdollisuuksista hyödyntää affektiivista esinetutkimusta.

2 AFFEKTIT

Tutkielmani keskeinen käsite on affekti. *Affektille* ei ole vakiintunut yhtä selkeää määritelmää. Sitä käytetään monilla eri tieteenaloilla ja nämä tieteenalat tuovat omat painotuksensa sen ymmärtämiseen kuten tässä luvussa esiin tuomistani esimerkeistä voi huomata. Esimerkiksi filosofi Brian Massumi (1995, 88) käsittää affektin olevan tunnetta edeltävä intensiteetti, jotain esikielellistä ja tiedostamatonta. Kulttuurien tutkimuksen menetelmien kautta tällaista määritelmää on kuitenkin hankalaa hyödyntää, koska esimerkiksi haastatteluissa nämä affektit olisivat jo sanallistamisen kautta muuttuneet tunteiksi.

Yksinkertaistettuna affektin voisi sanoa olevan jokin vahva aistittu ja ruumiillinen kokemus, mutta tietoisuuden taso ja kiinnittyminen kulttuuriseen ja sosiaaliseen riippuu käytettävästä määritelmästä (Rinne, Kajander & Haanpää 2020, 11). Affektin ja tunteen käsitteitä on usein erityisesti humanistisen kulttuurien tutkimuksen näkökulmasta vaikea erottaa, ja se ei olekaan affektien mielenkiintoisin ominaisuus. Kiinnostavampaa on se, miten affekteja koetaan ja miten ne vaikuttavat toimintaamme. (Steel 2020, 247–248).

Tämänhetkinen kulttuurien tutkimuksellisen kiinnostus affekteihin ja tunteisiin liittyy aikaisempaan ja historialliseen keskusteluun mielen ja ruumiin erottelemisesta. Mieli nähtiin pitkään edustavan ihmisen älykkyyttä ja rationaalisuutta, kun taas ruumis oli tunteiden paikka (Anderson 1997, 473). Järjen ja tunteen vastakkainasettelu on määrittänyt länsimaista tiedettä, ja tunteen osuutta ihmisen toiminnassa ja kulttuurisissa merkityksen annoissa on sivuutettu (Anderson & Smith 2001, 7). Affektin voidaan nähdä kuitenkin mahdollisuutena yhdistää keho ja mieli: mitä ruumiillisia ja aistimellisia tunteita koemme, mutta myös miten ne ohjaavat ihmisen toimintaa ja ajatuksia (Rinne, Kajander & Haanpää 2020, 6–7). Affektit tarjoavatkin erilaista tietämystä ja näkemystä maailmasta (Thrift 2008, 175). Affektiteoria pyrkii tuomaan esiin

jotain, mitä ei aina osata nimetä mutta mikä vaikuttaa kokemuksiimme, ajatuksiimme ja toimintaamme.²

Tässä kappaleessa esittelen maisterintutkielmani kannalta kahden keskeisen teoreetikon sosiaalipsykologi Margaret Wetherellin sekä kulttuurintutkija Sara Ahmedin käsityksiä affekteista. Sen lisäksi tarkastelen affektia museoissa ja lopuksi tuon esille affektien tutkimukseen liittyviä haasteita sekä affektin käyttöä ja lähestymistapaa tässä tutkielmassa.

2.1 Margaret Wetherell ja affektit ruumiillisina ja sosiokulttuurisina kuvioina

Margaret Wetherellin (2012, 2, 4) käsitys affekteista on Massumiin verrattuna laajempi. Hän näkee affektit eräänlaisina kuvioina, joissa yhdistyy sekä ruumiilliset tuntemukset, kulttuurinen konteksti että representaatiot. Ruumiillisuudella viitataan aisteihin, somaattisiin prosesseihin, rutiineihin ja asentoihin (Wetherell 2012, 28–31). Wetherell näkee, että nämä myös yksilöstä erilliset tekijät kohtaavat subjektissa ja subjekti on se, missä affektiivinen kuvio rakentuu. Kuviot ovat jatkuvasti muuttuvia ja dynaamisia ja siksi niiden ymmärtäminen voi olla vaikeaa. (Wetherell 2012, 13–16.)

Ajatus kuvioista on hyödyllinen, koska se myös auttaa meitä näkemään miten affektin eri osapuolet kietoutuvat toisiinsa. Kuvioajattelu tukee affektin monikerroksisuutta ja syntymistä vuorovaikutuksessa (Rinne, Kajander, Haanpää 2020, 26). Näen että esimerkiksi ruumiilliset ja kulttuuriset tekijät eivät ole yksinkertaisesti erotettavissa toisistaan vaan ne kietoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa. Myös Wetherell (2012, 39) korostaa, että näiden eri tekijöiden erottaminen ei ole tarpeellista tai hyödyllistä.

Wetherell käyttää käsitettä *embodied meaning-making*, jonka voisi suomentaa ruumiilliseksi merkitysten luomiseksi. Käsite avaakin hyvin, miten hänen määritelmässään painottuu affektien ruumiillisuus mutta myös yhteys siihen, mitä ne merkitsevät ihmisille. Hänen mukaansa affektit liittyvät oleellisesti merkityksellistämisen prosesseihin. Wetherellin mukaan asiat, paikat ja ihmiset, joihin liitetään vahvoja tunnekokemuksia, tulkitaan usein merkitykselliksi. (Wetherell 2012, 4, 20.)

² Affekteilla on myös psykobiologinen pohja, josta nykyinen affektin käsite juontuu. Psykologiasta käsin affekteja voi tarkastella esimerkiksi niiden neurologista tai kognitiivista ulottuvuutta (ks. Davidson, Scherer & Goldsmith 2003.) Kulttuurien tutkimuksessa tällainen näkemys ei kuitenkaan palvele ja siksi ymmärränkin affekteilla olevan psykologinen puolensa, jota en aio kuitenkaan käsitellä tai tarkastella tässä tutkielmassa.

2.2 Sara Ahmed ja tahmeat affektit

Sara Ahmed (2004, 10–11) käsittää affektit yhteiskunnallisina ja kulttuurisina käytäntöinä. Ahmedin teoretisointi kiinnittyy vahvasti esimerkiksi feministiseen ja queer-teoriaan. Kirjassaan *Cultural Politics of Emotion* (2004) hän tarkasteleekin erilaisten tekstien kautta sitä, miten tunteilla luodaan ruumiiden pintoja näin erottaen yksilön ja yhteisön toisistaan, toisaalta luoden myös toiseutta. Vaikka Ahmed on luonut teoriaansa selittämään yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eriarvoisuutta, soveltuu se mielestäni myös esimerkiksi esineiden affektiivisuuden tarkasteluun, sillä se selittää mistä tunteet syntyvät. Ne eivät synny ihmisestä vaan ihmisten ja tässä tapauksessa esineiden välillä. (2004, 9–10).

Ahmed (2004, 11) käsittää tunteiden kohteiden (engl. *objects of emotion*) olevan jatkuvasti liikkeessä ympärillämme, ja kohtaamiset näiden tunteiden kohteiden kanssa herättävät tunnereaktion tai affektiivisen kokemuksen. Tuntemukset kehossa aiheuttavat meissä ruumiillisen tilan jälleenrakentamista. Ahmed (2004, 24) käyttää tästä esimerkkinä kipua ja pöytään törmäämistä. Törmäyksen aiheuttama kipu saa meidät siirtymään kauemmaksi pöydästä.

Tunteiden kohteet kiertävät ja tämän kierron lisääntyessä siihen liittyvät merkitykset tuotetaan. Kohteet muuttuvat affektiivisiksi ja mitä enemmän kierto jatkuu, sitä affektiivisesti latautuneemmaksi ne muuttuvat. Ahmed kutsuu tätä affektiivisuutta myös tahmeudeksi ja korostaa, että tällä tahmeudella on eri funktioita. Jokin tahmea asia voi koskettaessaan toista saada tämän ensimmäisen asian tahmeuden. Esimerkiksi inhon tunne on erittäin tahmea, ja nimettäessä jokin asia inhottavaksi tarttuu siihen merkitystasolla inhon tahmeus. (Ahmed 2004, 89–92, 93.) Esineiden kohdalla esimerkkinä voisi toimia jokin esine, joka aiheuttaa ahdistuksen tunnetta, koska siihen liittyy muistoja ahdistavista asioista. Muistojen tahmeus tarttuu esineeseen ja mahdollisesti muihin asioihin, jotka liitetään esineeseen, kuten sitä muistuttavat asiat. Toisaalta tahmeus ei aiheuta vain ikäviä affekteja, vaan se voi myös liimata asioita ja yhteisöjä yhteen esimerkiksi rakkauden kautta. (Ahmed 2004, 125)

Tämän teorian kautta voidaan myös selittää miksi jotkin esineet ovat affektiivisempia, vaikka Ahmed itse tarkasteleekin tahmaisuuksia ja affekteja analysoimalla tekstejä. Esineet ovat tulleet kierron kautta tahmeiksi ja näin ne merkitsevät enemmän kuin jotkin toiset esineet. Tämä kierto on kokonaisuus erilaisia muistoja, kokemuksia, mutta myös yhteisön tuottamia kulttuurisia konteksteja.

2.3 Affektit museoissa

Museot voidaan katsoa olevan olennainen osa kulttuuriperintöä ja sen esittelyä. Kuten kulttuurien tutkimuksessa, kulttuuriperintötutkimuksessa on herätty tarkastelemaan affektiivisiä tuntemuksia, tunnelmia ja affektin materiaalisia puolia. Kiinnostus esimerkiksi kulttuuriperintökokemuksiin sekä affekteihin ja niiden ruumiillisuuteen ajatellaan lisäävän tietoutta niistä. (Tolia-Kelly, Waterton, Watson 2017, 1.) Antropologi Howard Morphy (2010, 278) jopa väittää, että affektiivinen käänne on ollut osana materiaalsen kulttuurintutkimuksen paradigman muutosta, jossa esineet ja materiaalisuus nähdään keskeisenä osana yhteiskunnan, identiteetin ja maailman rakentumista. (ks. Kajander & Koskinen-Koivisto 2021.) Kulttuuriperinnön ymmärtäminen on tärkeää, koska kansan yhteinen muisto rakentuu sen välityksellä. Kansakunnat ja yhteisöt muodostuvat myös ruumiillisten ja affektiivisten kokemusten kautta. (ks. Hall 2005; myös Connerton 1989.)

Kulttuuriperintö toisaalta luo yhteistä muistoa, mutta myös rakentaa sitä uskomusten, käytäntöjen ja olennaisesti myös tunteiden kautta (Smith, Wetherell & Campbell 2018, 7). Toisaalta kulttuuriperintöä on myös kritisoitu siitä, miten siihen liittyvät tuntemukset, joita meille opetetaan, rakentavat esimerkiksi nostalgian ja sentimentaalisuuden kautta nationalismia (Lowenthal 1985). Myös Laurajane Smith, Margaret Wetherell ja Gary Campbell (2018, 2, 6–7) ovat tarkastelleet affekteja kulttuuriperinnön näkökulmasta ja näkevät niiden rakentuvan tunteiden kautta. Heidän mukaansa affektit auttavat ymmärtämään ihmisten sitoutumista esimerkiksi perinteisiin, uskomuksiin ja menneisyyteen. Affektit myös tuovat esiin, miten toistetut affektiiviset käytänteet rakentavat kaanoneita. Kulttuuriperintö on yhteydessä paikkaan ja identiteetteihin sekä sitä kautta myös näitä koskeviin konflikteihin. Tämän lisäksi kulttuuriperintökohteita, esimerkiksi museoita on tärkeä tarkastella affektien kautta, koska affektit tarjoavat uuden näkökulman museoissa tapahtuvien kohtaamisten tarkasteluun (Varutti 2022, 63).

Ihmiset käyvät museoissa monista syistä, ja viimeaikainen tutkimus on osoittanut, että yksi niistä on tunteet (ks. Smith 2014; Watson 2016; Mason, Galani, Lloyd & Sayner 2018). Tunteet voidaan nähdä olevan osatekijä museokäynnin merkityksellisyyden rakentumista. Museot voivat pyrkiä herättämään jopa tietynlaisia ja todella tarkkoja tunteita (ks. Saarinen & Krueger 2022). Tätä voidaan kutsua affektiiviseksi kuratoinniksi. Museologi Marzia Varutti (2022, 64–65) jakaa affektiivisen kuratoinnin kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäinen on näyttelyt, jotka käsittelevät tunteita suoraan tai osana näyttelyä esimerkiksi tarinankerronnan kautta. Nämä näyttelyt tarjoavat työkalun kävijälle tutkia tunteita avoimesti ja suoraan. Toiseksi näyttelyt voivat arkkitehtuurisin keinoin ja suunnittelulla pyrkiä luomaan tietynlaisia tunnelmia. Näin näyttely on suunniteltu avautuvan kävijälle kokemiensa tunteiden kautta.

Kolmanneksi tunteita voidaan näyttelykuratoinnissa hyödyntää luomalla interaktiivisia toimintoja, joissa museokävijä pääsee osallistumaan.

Affektiivisellä käännteellä viitataan viimeaikaiseen tutkimukselliseen kiinnostukseen tunteita ja affekteja kohtaan. Käänte ei tässä yhteydessä kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät ihmiset olisi kohdanneet tunteellisia kokemuksia museoissa aikaisemmin. Tunteet ovat olleet aina osana museotyötä. Jo esimerkiksi kuriositeettikabinettien keskiössä ovat olleet ihmetyksen ja uteliaisuuden tunteet. Museot ovat historiallisesti vaikuttaneet kollektiivisten arvojen ja normien muotoutumiseen ja olleet osana kansakuntien identiteetin rakentamista. (Varutti 2022, 64.) Tämä toimii hyvänä esimerkkinä siitä, mitä affektiteorian avulla voidaan tehdä. Se on tärkeä työkalu avaamaan ymmärrystä niihin asioihin, jotka aikaisemmin on nähty tavallisina ja normaaleina mutta nykyään ymmärretään rakennetuiksi ja vaikuttavan tiedonmuodostukseen ja toimintaamme.

Vaikka tunteita voidaan hyödyntää ja hyödynnetäänkin museoissa, on hyvä muistaa, etteivät affektit toimi niin yksioikoisesti. Niitä ei voi täysin kontrolloida (Varutti 2022, 71). Affektit syntyvät aina kohtaamisten kautta museokävijän ja näyttelyn välillä (Munroe 2017, 128–129). Tämä kohtaaminen värittyy erilaisten museossa esiintyvien elementtien, kuten visuaalisten, materiaalisten ja digitaalisten tekijöiden kautta (Varutti 2022, 62). Näyttelyt ovat kuitenkin vain yksi osa-alue museoiden toiminnassa. Museoilla on muitakin tehtäviä, kuten nykyisyyden dokumentointi ja yhteisöjen kanssa tehtävä työ, ja affekteilla voisi olla annettavaa myös näille kentille.

2.4 Affektitutkimuksen haasteet

Kulttuurientutkimuksen tämänhetkistä kiinnostusta affekteihin on kutsuttu affektii-viseksi käänteeksi. Aikaisemmin keskiössä ollut kielellinen ilmaisu, jonka voi katsoa sisältävän esimerkiksi diskurssit, kertomukset ja symbolit, on kääntynyt kohti ruumiillisia ja tunteellisia kokemuksia, jotka nyt ymmärretään olevan myös olennainen osa ihmisen ajattelua ja toimintaa. Affektitutkimuksessa on omat haasteensa, joista yksi on näiden ruumiillisten kokemusten sanoittamisen hankaluus. (Rinne, Kajander & Haanpää, 6–7.) Itse näen kuitenkin affektit mahdollisuutena katsoa maailmaa selaisesta näkökulmasta, joka on aikaisemmassa tutkimuksessa ohitettu.

Affekti on teoreettisena käsitteenä monimuotoinen ja antoisa, mutta empiriseen kontekstiin yhdistäminen ei tapahdu ongelmitta. Affektitutkimus voi vaatia tutkijalta erilaisten aineistojen ja menetelmien etsimistä ja kehittämistä (Kajander & Koskinen-Koivisto 2021). Miten affekteja voidaan tunnistaa? Miten voidaan sanoa, että tutkimuksen kohteena on ollut nimenomaan affektit eivätkä vain tunteet? (Viikki 2021.) Minulle affektitutkimus kuitenkin edustaa ennen kaikkea kokonaisvaltaisten

ruumiillisten tuntemusten tuomista tutkimuksen keskiöön. Affekteihin ja niiden kokemuksellisuuteen on vaikeaa suoraan päästä käsiksi. Niitä voi kuitenkin tarkastella suoraan esimerkiksi autoetnografisin keinoin. Myös esimerkiksi taideperustaiset menetelmät voivat tuoda esiin affektiivisuutta (ks. esim. Seesmeri 2022 ja Seesmeri & Virtanen 2024). Tässä tutkielmassa tarkastelen, miten affekteja ilmaistaan, miten niitä voi tunnistaa ja tulkita osana työpajoissa tapahtuvaa vuorovaikutusta.

Kun affektin käsite alkaa muuttua epäselväksi ja liian teoreettiseksi, itseäni on helpottanut ajatus ruumiillisuuteen palamisesta. Affektin käsitteen ymmärtämistä selkeyttää, kun hahmottaa sen tutkimuksellinen aukon, mitä sillä on pyritty täyttämään ruumiillisesta tiedosta. Affektiteoria ei myöskään merkitse kielellisyyden hylkäämistä, vaan esimerkiksi haastatteluissa kerronta voi usein yhdistää näitä. Ihmiset puhuvat sanoin, mutta he kertovat myös ilmeiden, eleiden ja kehon asettelun avulla (Povrzanović Frykman 2020, 38). Myös hiljaisuus ja läsnäolo välittävät kokemuksia ja niiden avulla voi osoittaa empatiaa (ks. Suopajarvi, Koskinen-Koivisto, Korjonen-Kuusipuro, Hytönen & Hämeenaho 2019).

2.5 Affekti tässä tutkielmassa

Affektiivisuudella tarkoitan tässä tutkielmassa ruumiillisia ja aistittavia tunteita ja tuntemuksia, jotka ovat osana esimerkiksi esineisiin liittyviä kokemuksia ja muistoja. Esinesuhteita tarkastellessa yhdistän sekä Wetherellin, että Ahmedin teorioita. Wetherellin kautta näen aistimuistot ruumiillisina reaktioina, joiden kautta ihmiset tekevät tulkintoja ja luokittelevat tietyt esineet merkityksellisiksi ja tärkeiksi. Ahmedin tahmeuden näen hyödyllisenä affektiivisten muistojen kierron tarkastelussa. Esineeseen kertyy eri tilanteissa erilaisia tuntemuksia, mikä tekee niistä tahmeita eli affektiivisesti latautuneita. Tämä tahmeus tarttuu niin merkityksillistä muistoista esineisiin, mutta myös esineen kautta nykyhetkeen ja aiheuttaa affektiivisiä tuntemuksia. Sekä Ahmed että Wetherell painottavat, että tunteet liittyvät yhtä lailla kognitiivisiin kuin ruumiillisiin tekijöihin, mikä korostuu myös omassa ymmärryksessäni affekteista. Tässä tutkielmassa affektit ovat siis tahmeita ja ruumiillisia tuntemuksia, joiden kautta teemme tulkintoja maailmasta ja luomme merkityksiä.

Affektin ymmärtäminen on tässä tutkielmassa tärkeää, jotta affektikorttien funktiota ja mahdollisuuksia olisi mahdollista tarkastella. Vaikka en etsi esimerkiksi haastateltavien puheista affekteja, on affektiteorian avaaminen edellytys tarkastellessa sitä, millaisia kortit ovat ja miten niitä käytetään. Kortit toimivat apuvälineenä näiden mahdollisesti vaikeasti sanallistettavien tuntemuksien avaamisessa. Videomateriaalista kuitenkin pyrin tarkastelemaan myös esimerkiksi esineisiin liittyvää affektiivista kertomista ja mahdollisia ruumiillisia reaktioita. Havainnoinnin perusteella en voi

sanoa, että esimerkiksi tietyssä ilmeessä, asennossa, liikkeessä tai edes kerronnassa on kyse jostain tietyistä affektista. Siitä huolimatta minulle etnografina ne toimivat tietynlaisina johtolankoina, joiden avulla on mahdollista tarkastella ja päästä käsiksi johonkin affektiiviseen. Kuten aikaisemmin osoitin, affektikeskusteluissa on keskitytty sen teoreettisuuteen ja empiriaan siirtyminen voi olla haastavaa. Siksi onkin mielenkiintoista tarkastella affektikorttien kaltaista konkreettista apuvälinettä ja pohtia onnistuuko niiden avulla tavoittamaan epämääräistä ja määritelmiä pakenevaa affektiivisuutta.

3 METODI JA AINEISTO

3.1 Aineiston esittely

Maisterintutkielmani laadullinen aineisto koostu haastatteluista (3 kpl), kevään 2022 museoammattilaisille järjestetyn työpajan videotallenteesta (1 kpl) ja keväällä 2023 museoammattilaisille järjestetyssä työpajassa tekemistäni havainnoista ja muistiinpanoista (1 kpl). Aineistonkeruumenetelmäni ovat etnografisia ja sisältävät haastatteluja sekä havainnointia. Kahdessa ensimmäisessä haastattelussa haastattelin affektikorttien kehittäjiä ja SENSOMEMO:ssa työskenteleviä henkilöitä, dosentti Eerika Koskinen-Koivisto ja dosentti Kristiina Korjonen-Kuusipuroa. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää affektikorttien kehittäjien näkökulmasta korttien käyttötarkoituksesta, niiden kehitysprosessista ja mahdollisista tulevaisuuden suunnitelmista. Kumpikin haastattelu toteutettiin joulukuussa 2022 kasvokkain, ja haastattelujen kestot olivat 33 ja 44 minuuttia. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1. Haastattelut äänitettiin ja ne on litteroitu suurpiirteisesti niin, että aineiston käsittely ja analysoiminen olisi helpompaa. Litteroinnissa ei ole kuitenkaan kiinnitetty huomiota tarkkoihin sanavalintoihin ja välistä on poistettu sanoja, sillä analyysini ja tutkielmani luonne eivät vaadi tarkempaa litteroimista. Analyysissa esille tuodut sitaattit haastatteluista on litteroitu tarkemmin, mutta edelleen editoidusti.

Kolmannessa haastattelussa haastattelin kahta museotyön ammattilaista samanaikaisesti, ja molemmat heistä ovat osallistuneet keväällä 2022 Jyväskylässä järjestettyyn affektikorttityöpajaan, jonka video on osana aineistoani. Haastattelu täydentää videomateriaalia ja tarkoitukseni oli päästä kuulemaan korttien käyttökokemuksesta ja sen lisäksi myös esineiden ja museotyön affektiivisuudesta asiantuntijoiden kertomana. Tämä haastattelu järjestettiin zoom-videopalvelun välityksellä, joten

aineistoon kuuluu sekä video, äänitallenne, että suurpiirteinen litterointi. Tämä haastattelu on pituudeltaan noin 30 minuuttia. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 2.

Keväällä 2022 järjestettiin affektikorttityöpaja nimeltään ”affektien taikapiiri”. Museotyönammattilaiset ovat tuoneet työpajaan jotkin heille merkitykselliset esineet (osa henkilökohtaisia ja osa museon kokoelmia). Videon alkupuolella jokainen kertoo vuorollaan oman esineensä tarinan ja sen, miksi he ovat valinneet sen mukaansa. Videon toisella puoliskolla museotyöntekijät jakaantuvat ryhmiin. Näissä ryhmissä valitaan yhden ryhmäläisen esine, jota lähdetään tarkastelemaan käyttäen affektikorttipakkaa. Lopussa on vielä koonti siitä, millaista kortteja oli käyttää ja millaisia asioita ryhmäkeskusteluissa nousi esille. Työpajan videon pituus on noin 2 h 15 minuuttia. Katsoin videota useaan kertaan ja pyrin toimimaan kuten muussakin kenttätyönhavainnoinnissa ja kirjoitin muistiinpanoja havainnoinneistani. Osallistujien puheen lisäksi pyrin havainnoimaan myös heidän kehollisuuttaan ja ruumiillisia reaktioita. Kiinnitin myös huomiota siihen, millä tavalla osallistujat suhtautuvat työpajaan tuomiinsa esineisiin sekä affektikortteihin esineenä.

Videolta tehdyn havainnoinnin lisäksi pääsin seuraamaan toukokuun alussa 2023 Helsingissä museoammattilaisille pidettyä työpajaa. Tässä työpajassa havainnoin ihmisiä ja korttien käyttämistä. Työpaja rakentui samalla tavalla kuin edellininkin: ensiksi esiteltiin esineet, sitten jakaannuttiin kahteen ryhmään käyttämään kortteja ja lopussa keskusteltiin esille tulleista ajatuksista. Koin itselle tärkeäksi päästä videon lisäksi havainnoimaan korttien käyttämistä paikan päälle.

3.2 Etnografia ja asiantuntijahaastattelut

Tutkimusmetodini on etnografinen. Etnografia on laadullinen tutkimusmenetelmä, jota voidaan soveltaa monin eri tavoin. Sen keskiöön voisi kuitenkin nostaa kenttätyön, sekä näkemyksen tutkijan ja jatkuvasti muuttuvan kentän suhteesta. Kenttä voidaan nähdä olevan konkreettinen tila, josta esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin avulla tutkija kerää aineistonsa. Etnografiassa kenttä ymmärretään kuitenkin laajemmin rakentuvan aineistosta käsin, ja siksi kenttä on relevantti käsite, myös silloin, kun aineistoa ei kerää tutkija itse. (Fingerroos, Jouhki 2014, 83; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–13.) Etnografista kenttää kuvaillaan alueena, jossa tutkimuksen eri vaiheet toteutetaan, mutta toisaalta myös sinä suhteena mikä tutkijan ja tämän alueen välille syntyy (Siikala 1997). Esimerkiksi tässä tutkielmassa kenttä rakentuu affektikorttien kehittämisen ja käyttämisen ympärille ja aineisto koostuu itse tehdyistä haastatteluista, omakohtaisesta havainnoinnista ja valmiista videomateriaalista. Tämän tutkielman huomion kohteena ovat itse affektikortit, joita tarkastelen sekä ideoinnin

että testausprosessin näkökulmasta. Aineistonkeruu on tuotettu sekä paikan päällä että etänä.

Hämeenaho ja Koskinen-Koivisto (2014, 13) mukaan kenttä on aineistosta rakennettu tila. On hyvä huomioida, että tämä aineisto ei siis ole yhtä kuin eletty todellisuus vain jokin osa, jonka tutkija on rajannut todellisuudesta. Muun muassa tämän vuoksi yksi etnografian olennainen osa on oman tutkijaposition pohtiminen ja reflektiivinen aukikirjoittaminen (Fingerroos 2003; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9). Jotkin tutkimukset kaipaavat tutkijan subjektiivisuuden avaamista enemmän kuin toiset, mutta se on kaikessa etnografisessa tutkimuksessa läsnä.

Tässä tutkielmassa en siis viittaa etnografialla perinteiseen antropologiseen näkemykseen siitä intensiivisenä ja pitkäaikaisena kenttätyönä vaan pikemminkin kokonaisvaltaiseen laadulliseen tutkimusotteeseen, joka sisältää erityisen ja tarkkaavaisen suhteen kenttään sekä tämän kokemuksen avaamiseen kirjoittamisella (Fingerroos & Kajander 2022, 32–33, 37). Etnografista otetta määrittelee myös avoin yllätyksellisyydelle sekä sen näkeminen dynaamisena tutkimusprosessina, joka ei vain tuota valmiita vastauksia (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 8). Kenttätyöni on perinteinen yhdistelmä haastatteluja ja havainnointia. Näen, että nämä aineiston tuottamisen tavat tukevat toisiaan, mutta voivat tuoda myös keskenään ristiriitaista eli hedelmällistä tietoa esiin. (Jouhki, Tenhunen & Salmi 2022, 134.)

Valitsin menetelmäksi etnografian, koska se sopii monitahoisten prosessien tarkasteluun. Etnografia on menetelmä, joka sopii sellaisten monimuotoisten ilmiöiden tarkasteluun, jotka eivät ole mitattavia. Näen affektikortit nimenomaan tällaisina. Sen lisäksi etnografia mahdollistaa monipuolisen aineiston keräämisen ja analysoinnin ottaen samalla huomioon esimerkiksi tutkijan tai kameran läsnäolon. Se myös edellyttää refleksiivistä ymmärrystä tutkijan ja kentän vuorovaikutuksesta ja sen vaikutuksesta tutkimukseen. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9, 17, 27.)

Aineistoni koostuu haastattelusta ja havainnoinnista, koska uskon tämän yhdistelmän avaavan korttien kehitysprosessia ja käyttöä monipuolisesti. Haastatteluissa oli mahdollista suoraan kysyä kysymyksiä kortteihin liittyen ja päästä kuulemaan sekä kehittäjiä että kokijoita. Havainnointi toi tähän lisäksi vielä mahdollisuuden tarkastella niitä tilanteita ja hetkiä, joita kortit luovat ja mahdollistavat.

Työpajojen havainnointi oli keskenään erilaista. Videoidussa työpajassa pystyin katsomaan tilanteita uudestaan, pysäyttämään tarvittaessa ja tarkkailemaan monia asioita ja tapahtumia samaan aikaan. Toisessa työpajassa oma läsnäoloni ja fyysisyyteni on vaikuttanut työpajan tapahtumiin ja kulkuun. Tämän lisäksi pyrin olemaan herkkä tilanteille ja havainnoimaan tapahtumia myös omien tunteuksieni kautta. Tärkeä osa etnografista tutkimusta on empatia ja herkkyys. Tämän ruumiillisen tiedon hyödyntäminen tekee etnografisesta työstä kokonaisvaltaisempaa ja auttaa saavuttamaan uusia tietämisen tapoja (Aromaa & Tilli 2014, 260).

Osa haastatteluista voidaan määritellä asiantuntijahaastatteluksi. Asiantuntijahaastattelu on tapa kerätä tietoa ilmiöstä tai prosessista nimensä mukaisesti tämän ilmiön tai prosessin asiantuntijalta. Informantti voi olla osallinen tai osallistuja, jolla on erityistä tietoa asiasta. Kulttuurien tutkimuksessa tutkimustraditiossa asiantuntijahaastattelun vastakohtaksi voisi sanoa olevan haastattelu, jossa haastatellaan ”kulttuurin jäsentä”. Tällöin usein keskitytään haastateltavan kokemuksiin, kertomuksiin ja niihin kulttuurisiin merkityksiin mitä haastateltava kokee ja tuottaa. (Alastalo & Åkerman 2010, 373–375.)

Tutkielmassani työpajaan osallistuneiden haastattelujen voisi nähdä sekoittavan näitä kahta. Toisaalta he ovat museokentän ja kokoelmatyön asiantuntijoita, mutta myös jakavat affektikortteihin ja esineiden affektiivisuuteen liittyviä kokemuksia ja kertomuksia. SENSOMEMO:n työntekijöiden haastattelut luokittelen kuitenkin tiukemmin asiantuntijahaastatteluisi. Tässä tapauksessa ilmiö, jonka asiantuntijuudesta heitä haastattelen ovat affektikortit ja affektiivinen esinetutkimus laajemminkin

Haastattelut ovat luonteeltaan teemahaastatteluja. Teemahaastattelu mahdollistaa avoimen keskustelun verrattuna esimerkiksi tiukkaan lomakkeeseen, jossa on mahdollista vastata vain kysytyihin kysymyksiin ja usein vielä monivalintoja käyttäen. Teemahaastattelussa tutkija hahmottelee teemat, jotka käydään läpi haastatteluissa, mutta haastattelun rakenne ei kaikissa haastatteluissa välttämättä noudata samaa järjestystä ja eri teemat saattavat painottua eri laajuisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 86) Teemahaastattelujen jäsentyneisyyden taso voi vaihdella. Tässä tutkielmassa mietin etukäteen teemat, joista haluan keskustella, loin niiden perusteella kysymykset, mutta jätin myös loppuun haastateltaville mahdollisuuden kertoa jotain mitä aiheesta olisi vielä jäänyt mieleen. Haastatteluissa tuli vastaan myös joitain tarkentavia kysymyksiä. Kehittäjien haastatteluissa teemat olivat: taustatiedot, käyttöohjeet, idea, kehityskaari, suhde affekteihin, kortit työpajassa, SENSOMEMO-hanke ja korttien tulevaisuus (ks. Liite 1). Museotyöntekijöiden haastattelussa teemat olivat työpajakokeemus ja affektit museotyössä (ks. Liite 2).

3.3 Teemoittelu ja MacLuren hankauspisteet analyysimenetelmänä

Analyysimenetelmänä käytän aineiston järjestämiseen ja käsittelyyn teemoittelua. *Teemoittelu* on aineistolähtöinen analyysimenetelmä, jossa aineistoa pyritään järjestelmään sieltä löytyvien sisältöjen pohjalta eri teemojen alle. Nämä voivat olla joko aineistoa yhdistäviä tai erottavia tekijöitä, jotka muodostavat jonkin asiakokonaisuuden tai teeman, joka luo näkökulman tutkimukseen. Aineistoa voi halutessaan koodata tai kvantifoida ja näin jakaa teemoihin, mutta teemoittelua voi tehdä myös tarkan lukemisen ja teemakortiston avulla. (KvaliMOTV.)

Teemoittelu sopii tämän aineiston analysoimiseen, koska se on työkalu, jonka avulla aineistosta on helpompi hahmottaa tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset osat. Vaikka teemoittelu on aineistolähtöistä, edellyttää se myös teorian vertaamista aineistosta esiin tulleiden asioiden kanssa. (Eskola & Suoranta 2008, 174.) Koska aineistossani on haastatteluja ja kahdenlaista havainnointia, ajattelin teemoittelun olevan hyvä keino järjestää aineistoa ja löytää sieltä yhdistäviä tekijöitä.

Aluksi pyrin luomaan kaikkea aineistoa yhdistävät teemat, mutta se olisi jättänyt aineistosta pois liikaa merkittäviä asioita, joten aineistolajeilla on eri teemat. Näistä molemmista löytyi kuitenkin korttien käyttöön liittyvät haasteet. Aineistosta nousseet teemat olivat asiantuntijahaastatteluissa korttien synty ja käyttö, kortit akateemisessa kontekstissa, korttien käyttöön liittyvät haasteet sekä työpajoissa tapahtuva vuorovaihtus. Työpaja-aineiston teemat olivat aikaulottuvuus, yllätyksellisyys, empatia, haasteet ja museotyö. Toteutin teemoittelua käymällä aineistoa tarkasti läpi ja tekemällä siitä havaintoja. Merkitsin ylös merkityksellisiä ja kiinnostavia kohtia ja asioita, jotka nousivat useasti esiin.

Aloitin aineiston käsittelyn teemoittelulla ja se osaltaan sopikin aineistonkäsitteilyyn, mutta toisaalta jätti ulos esimerkiksi työpajoista kohtia, jotka tuntuivat selittävän ja avaavan korttien toimintaa merkittävästi. Kasvatustieteilijä Maggie MacLure (2013) on kritisoinut teemoittelua menetelmänä ja tuonut esiin, miten sillä ei ole mahdollista selittää aineistosta jäävää ”ylijäämää”. Tämä ylimääräinen on usein kehollista ja affektiivista tietoa, jota on kielellisesti hankala tavoittaa. Se voi olla myös jotain, jossa yhdistyy kehollinen sekä kielellinen ilmaisu kuten nauru, itku tai hiljaisuus. MacLure kutsuu näitä kohtia hankauspisteiksi (engl. *hotspot*). Ne herättävät tutkijassa tunteen jostain erityisestä, mutta eivät sovi aineistosta luotuihin teemoihin. Hankauspistettä voi ilmentää tutkijassa syntynyt uteliasuus riemu tai vaikka jännitys. MacLuren teoria korostaa tutkijan omia tunteita ja reaktioita suhteessa kenttään ja aineistoon ja hänen mukaansa tutkijalla on jopa eettinen velvoite olla ohittamatta näitä tunteita. (MacLure 2013, 167–173.) Suomalaisessa kulttuurientutkimuksessa MacLuren ajatuksia ovat soveltaneet Tiina Suopajarvi, Eerika Koskinen-Koivisto, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Kirsi-Maria Hytönen ja Pilvi Hämeenaho (2019) pohtiessaan tunteita osana etnografista tutkimusprosessia.

Sovellan MacLuren metodologia löyhästi ja käytän sitä eräänlaisena affektiivisena luentana selittämään aineistosta esiin tulleita hankauspisteitä työpajojen aineistoissa. Ne ovat erityisesti kohtia, joita en osannut lisätä aineistosta syntyneisiin ja luotuihin teemoihin, mutta jotka tästä huolimatta tuntuivat erityisiltä ja mielenkiintoisilta. Tällaisia hankauspisteitä olivat esimerkiksi työpajoissa esiin tulleet ruumiilliset reaktiot, joita voin osittain tulkita mutta en täysin kirjoittaa auki ja selittää. Tulkitseen hankauspisteeksi myös tapauksen, jossa affektikortit eivät toimineet suunnitellulla tavalla.

Menetelmässäni olen siis lähtenyt teemoittelusta, mutta hyödyntänyt MacLuren ajatusta hankauspisteistä aineiston affektiivisena luentatapana.

3.4 Tutkimusetiikka

Olen informoinut haastateltavia tutkimustiedotteella ja tietosuojailmoituksella (ks. Liite 3 ja 4). Kaikki haastateltavat ovat allekirjoittaneet suostumuslomakkeet ja ovat tietoisia heistä kerättävistä henkilötiedoista, tutkimuksen tarkoituksesta sekä aineiston päätyemisestä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon osana SENSOMEMO-hankkeen muuta aineistoa. Työpajojen osalta tiedottaminen, tietosuojailmoitus ja suostumuslomakkeet hoidettiin hankkeen kautta.

Tuon tutkielmassa esille haastateltavien henkilötiedoista esille heidän nimensä. Korttien kehittäjien kannalta se on ilmeistä, mutta kokijoiden kohdalla pohdin, onko se tarpeellista. Tulin siihen lopputulokseen, että koska kyseessä ovat asiantuntijahaastattelut, ovat esimerkiksi haastateltavien ammatilliset tittelit olennaisia. Kaikki haastateltavat ovat antaneet suostumuksen siihen, että he esiintyvät tutkimuksessa nimellään ammatillisen roolinsa kautta. Korttien kokeilijoiden kanssa asiasta sekä keskusteltiin suullisesti että allekirjoitettiin suostumuslomakkeet. En kuitenkaan tuo tutkielmassa tutkimuskysymyksen kannalta epäolennaisia henkilötietoja esiin.

Kiinnitin koko tutkimusprosessin aikana huomiota tutkimusetiikkaan. Suomessa Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeet ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista. (TENK 2019) Noudatin näitä ohjeita ja tutkimusetiikka tulee näkymään tutkielmassani esimerkiksi haastateltavien riittävässä tiedottamisessa ja tietoturvallisuudessa. Tämän lisäksi TENK on myös laatinut Hyvän tieteilisen käytännön ohjeet, joita ovat mm. rehellisyys ja huolellisuus (TENK 2012).

Korttien kehittäjät ovat nähneet ja kommentoineet tutkielmaa. Vuoropuhelu kentän kanssa ja tiedon palauttaminen kentälle on tärkeää erityisesti soveltavan kulttuurien tutkimuksen näkökulmasta (ks. Hämeenaho, Suopajarvi & Ylipulli 2018, 12–15). Siksi työn valmistuttua lähetän sen luettavaksi työpajojen osallistujille, jotta he myös voivat hyödyntää tuloksia työssään. Tutkielma on myös avoimesti luettavissa JYX-julkaisuarkistossa.

4 ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin aineistoa. Analyysi on jaettu aineiston mukaan kahdeksi alaluvuksi. Käsittelen ensiksi korttien kehittäjien haastatteluja ja heidän näkemyksiään korteista. Esittelen korttien syntytarinan ja toimimisperiaatteet, tarkastelen niitä akateemisessa kontekstissa, tuon esille haasteita ja korttien sosiaalista ulottuvuutta. Toisessa luvussa käsittelen työpajoja ja korttien käyttökokemusta sekä havaintoja niiden käytöstä ja toimivuudesta.

4.1 Kortit kehittäjien kertomana

SENSOMEMO-hankkeen suunnitelmaan sisältyi metodologisten työvälineiden kehittämistä, mutta idea affektikorteista syntyi vahingossa. Tutkijat olivat luvanneet järjestää työpajan TAKO:n 3-poolin museoiden työntekijöille osana hanketta, ja ajatuksena oli tuoda työpajaan jotain erilaista, eikä mennä vain puhumaan aiheesta. Korjonen-Kuusipuro oli itse ollut aikaisemmin työpajassa, jossa oli käytetty digitaitoihin liittyviä kortteja ja kokemus niistä oli hyvä. Näin syntyi ajatus esinesuhteita tarkastelevista korteista. Koskinen-Koivisto kuvaa prosessia nopeaksi ja vaivattomaksi. Pian korttien suunnittelun jälkeen olivat konkreettiset kortit käytössä ja valmiina kokeiltavaksi. Korttien graafisen puolen ja taiton suunnitteli tutkija ja graafikko Jelena Salmi. Kortit syntyivät siis alun perin kokoelmatyön ja nykydokumentoinnin ammattilaisille ja esinetutkimuksen kontekstiin. Tutkijoiden aiemmat kokemukset esimerkiksi paikatutkimuksesta kuitenkin johti ideaan, että kortteja voisi käyttää laajemminkin esimerkiksi paikan, työn tai identiteetin pohtimiseen.

Korttipakoista on kaksi eri kehitysvärsiota. Ensimmäistä testattiin keväällä 2022, ja tämän työpajan ja sieltä nousseen palautteen perusteella kortteja kehitettiin edelleen toiseksi versioiksi. Tähän toiseen pakkaan on lisätty erilaisia sanoja, ja sen lisäksi

keskuskortin vaihtoehtona on esineen lisäksi myös paikka ja työ. Kortit ovat edelleen kehitysprosessin keskellä eivätkä valmis tuote.

4.1.1 Miten käytetään?

Molemmat kehittäjät puhuivat affektikorteista sanalla työkalu ja näkivät sen auttavan affektiivisen tiedon sanoittamisessa. Heidän mukaansa korttien tarkoitus on toimia keskustelun virittämässä, ja työpaja on olennainen osa tässä, koska näin keskustelu on ohjattua ja se voidaan myös purkaa. Nimenomaan korttien käytöstä syntyvä keskustelu on Koskinen-Koiviston mukaan tärkeä, ja siksi niitä tulisikin käyttää ryhmässä. Purkaminen voi auttaa pohtimaan, mitä keskustelun aikana opitulla voitaisiin tehdä. Haastatteluissa korostui korttien välineellinen arvo: ne eivät ole itsenäisesti käytettäviä vaan toimivat nimenomaan yhdistettynä ohjattuun työpajaan. Itse kortit eivät luo merkitystä, vaan niiden kyky herättää keskustelua ja pohdintaa on se, mikä tekee niistä toimivat.

Kolmenlaiset kortit muodostavat eri kehiä ja työpajassa voidaan käsitellä vain yhtä kehää (esimerkiksi vain tunteita) tai ottaa useampi käsittelyyn. Kennomainen muoto mahdollistaa sen, että korttien yhteyksiä toisiinsa ja paikkaa muodostelmassa voidaan pohtia. Toisiin liittyvät ajatukset voidaan asettaa vierekkäin, näin muodostaen karttoja. Koskinen-Koivisto viittasi myös käsitteeseen *assemblage* (suom. kudelma), joka korteista voi muodostua (Suopajarvi et al. 2019). Usein tunteet ja aistit liittyvät toisiinsa, ja niitä voi olla hankala erotella toisistaan. Riippuu kuitenkin korttien käyttäjästä, kuinka tarkasti paikkoja ja korttien suhdetta toisiinsa haluaa pohtia. Korjonen-Kuusipuro toi esille, kuinka esimerkiksi opettajaopiskelijat, jotka pohtivat opintojensa alussa ammatillista identiteettiä, kiinnittivät paljon huomiota siihen millaisiin muotoihin he kortteja asettelivat.

K: Ja mä on edelleen tosi hämmästynyt aina ku mä katon miten ihmiset lähtee niitä lajittelemaan ja sit ku mä nään ne ku niistä kartoista tulee aina erilaisia. Et esimerkiks nää opettajaksi opiskelevat, he asettelee niitä tiiäkkö semmosiin kuvioihin ja he selkeesti pohtii sitä. Et ne kortit saa heissä tavallaan aikaan sen, että he rupee asettelemaan niitä ja musta se on kauheen hauska ja siinäki on musta jotain kauheen jännää.

Korttien käytöllä on siis tietyt lainalaisuudet ja säännöt, mutta ne mahdollistavat ja edellyttävät käyttäjiltä myös tietynlaista luovuutta. Ryhmä voi itse päättää miten haluaa kortteja käyttää ja yhdistellä. Korttien käyttö on siis luovaa, mutta niissä on toisaalta myös tietynlaiset rajat esimerkiksi niiden sanojen kautta mitä korteissa on. Ryhmäläiset voivat myös valita kuinka syvällisesti haluavat työpajassa heittäytyä. He voivat pohtia esinesuhteita syvällisesti, mutta toisaalta myös vetää omia rajoja siinä, mitä haluavat muiden ryhmäläisten kanssa jakaa. Korttien toimintaperiaatteet ovat siis melko löyhät, ja käyttäjä voi itse päättää kuinka syvällisesti haluaa prosessiin uppoutua. Niissä on kuitenkin mahdollisuus tiettyyn leikkillisyyteen ja heittäytymiseen.

Näen korteissa ja niiden asettelemisessa erilaisiksi kuvioiksi samaa mitä Ahmedin (2012) teoriassa affektien tahmeudesta. Korteista muodostuvien korttojen voisi nähdä ilmentävän tätä tahmeutta konkreettisesti: sitä miten tietyt aistikokemukset, tunteet ja kulttuuriset merkitykset liimautuvat toisiinsa. Esineeseen liittyvistä tunteista ja muistoista puhuminen luo tätä tunteiden kiertoa, joka lisää sen tahmeutta. Tulevaisuudessa esineeseen voi liittyä myös kokemus työpajasta, ja esinesuhteen pohjittaminen voi tehdä esineestä entistä merkityksellisemmän.

Kortit ovat olleet yllättäviä myös kehittäjille. Korttien toimivuus nähtiin hienona asiana, mutta se herätti myös hämmästyksiä. Niiden käytössä tapahtuu asioita, joita kehittäjät eivät osaa täysin selittää. Tämän voi katsoa liittyvän affektikorttien kehitystyön rajalliseen aikaan ja mahdollisuuksiin tutkia niitä.

4.1.2 Tutkimuksellinen konteksti

Korttien kehittäjät kertoivat, että kehitystyössä on käytetty hyväksi monen eri alan tutkimustietoa, myös affektiteoriaa, joka näkyy jo korttien nimessä. Korjonen-Kuusipuro käsittää affektin ruumiillisena kokemuksena kehossa, johon yhdistyy myös sanoitetut tunteet. Koskinen-Koivisto tiivistää affektin prosessoimattomaksi ruumiilliseksi tiedoksi. Hän näkee affektien olevan tunnepitoisia mutta samalla paljon muutakin, ja siksi korteista löytyy tunnesanojen ohella myös aisteihin ja ruumiillisiin kokemuksiin liittyviä ilmauksia sekä jaettujen kulttuuristen merkitysten taso.

E: Affekteja ei voi sinänsä nimetä. Ei voi sanoa, että tossa on affekti. Affektit on enemmänkin mukana asioissa tai ne lataa niihin tiettyjä juttuja. Affekteja enemmän niinku adjektiivi tai tekeminen kuin mikään substantiivi. Ja se onkin haastava koska se ei ole tavallaan olemassa vaan se syntyy siinä ihmisten välissä.

Tutkijoiden affektikäsitystä määrittää vahvasti ruumiillisuus ja kokemuksellisuus. Affektit ovat jotain, joka koetaan yksilöllisesti kehossa, mutta ne ovat myös kulttuurisesti jaettuja ja yhteisiä. Tämä käsitys affektista näkyy korteissa ja niiden kolmessa eri kehässä. Näkemys affekteista on osaltaan ohjannut sitä, mitä korteilla halutaan saada aikaan. Toisaalta myös mahdollisuus linkittää näitä eri kehiä ja asetella niitä karttamaisesti vierekkäin heijastaa tutkijoiden näkemystä affektien monitasoisuudesta ja eri tasojen yhteen kietoutumisesta.

Korteista heijastuu myös tutkijoiden näkemykset tieteellisestä tiedosta. Tietoa on muutakin kuin "älyllistä" ja "kognitiivista", esimerkiksi ruumiillista, aistimellista ja kokemuksellista. Haasteena on se, miten tähän tietoon pääsee käsiksi ja toisaalta myös se, mitä tällaisella tiedolla voidaan tehdä. Kortit voivat toimia tällaisen tiedon sanallistamisessa. Molemmat haastateltavat mainitsivat myös hiljaisen tiedon, jonka näen linkittyvän näihin sivummalle jääneisiin tiedonlaatuihin (hiljaisesta tiedosta ks. Polanyi 1966; Koskinen-Koivisto & Korjonen Kuusipuro 2023). Tällaiset työkalut ja menetelmät tuovat tätä hiljaista ruumiillista tietoa näkyvämmäksi akateemisessa

kontekstissa. Käsittelemällä tätä hiljaista tietoa tutkimuksessa saa se tietynlaista vahvistusta ja varteenotettavuutta. Tutkimalla asioita ja ilmiöitä ja tuomalla ne akateemiseen ympäristöön voidaan ne ikään kuin tehdä merkittäviksi, jolloin ne nähdään todellisina.

Toisaalta akateeminen konteksti näkyy myös siinä, miten kortteja voidaan hyödyntää. Korjonen-Kuusipuro tuo esille mahdollisuuden käyttää kortteja esimerkiksi haastatteluissa apuvälineenä tai muuten tulevaisuudessa hankkeissa aineistonhankintaan. Vaikka olen käsitellyt lähinnä korttien käyttöä museoissa, on se myös uudenlainen akateeminen työkalu tutkia asioita, joissa perinteiset menetelmät eivät toimi kuten affekti-, alue-, paikka- ja kaupunkitutkimus. Toisaalta jatkokysymyksenä voisi esittää, että kun on keksitty menetelmä, jolla pääsee käsiksi tähän ruumiilliseen tietoon, mitä tällä tiedolla voidaan tehdä. Tämän selvittäminen vaatii korttien tutkimista ja lisää käyttökokeiluja.

Kortit eivät ole merkittäviä vain akateemisen hankkeen kontekstissa vaan myös osana esimerkiksi museoalaa. Haastateltavien mukaan yksi hankkeen lähtökohdista oli ottaa huomioon se, miten tutkimustieto ja aineisto olisi museoalan ammattilaisten hyödynnettävissä ja sovellettavissa. Tätä kautta syntyi myös yhteistyö TAKO-verkoston kanssa. Vaikka tässä luvussa korostuu korttien akateeminen relevanssi, on myös hyvä huomioda, että ne tuottavat myös yksilölle henkilökohtaisesti tärkeää tietoa. Osallistumalla työpajaan ja toimimalla ryhmässä on mahdollista pohtia omaa esine-suhdetta. Myös museotyöntekijöille järjestettyjen työpajojen kohdalla korttien käyttö oli ryhmälle merkittävää myös ammatillisesti.

4.1.3 Korttien kehittämisen haasteet

Haastatteluissa tuli esiin kehittäjien kokemuksia ja näkemyksiä korttien kehittämiseen liittyvistä haasteista. Ne osittain liittyivät akateemiseen työskentely-ympäristöön ja hanketyöskentelyn tuomiin rajoihin. He kertoivat, että hanketutkijalla on tietyt hankkeen asettamat rajoitteet siitä, miten säännöllisesti akateemisia julkaisuja tulee tuottaa ja nämä julkaisut ovat merkittävä arviointiperuste hankkeen onnistumisessa ja tutkijan suoriutumisessa. Vertaisarvioidut akateemiset julkaisut ovat hanketyön ykkösprioriteetti, ja affektikorttien voisi sanoa olevan vahingossa syntynyt sivutuote, joihin ei voi keskittyä niin paljon kuin haluaisi. Testatessa kortteja tulee esiin uusia asioita ja myös palautetta ja niiden prosessoiminen sekä korttien kehitystyö ja versioiminen vaatii aikaa ja lisää resursseja. Korttien eri versioita ja uudistuksia palautteen kautta tulisi päästä testaamaan, mutta ajan löytäminen näille testityöpajoille on hankalaa. Tutkijat toivat myös esille idean jokaiselle työpajalle yksilöidyistä ja räätälöidyistä korttipakoista. Tällainen konsepti olisi kuitenkin kallis toteuttaa, ja rahoituksen löytäminen yksityiskohtaiselle kehittämistyölle olisi todennäköisesti vaikeaa, ellei

mahdotonta. Koskinen-Koivisto toi esiin, miten toisenlaisessa työtilanteessa idean edistäminen olisi helpompaa.

E: Se että tekee jotain samalla tavalla kuin ennen, tekee vaikka haastatteluja tai kerää kirjoitettuja muistoja ja analysoi niitä, niin se on huomattavan paljon helpompaa ja siihen on tiettyjä välineitä. Tämmönen uuden luominen on aika vaikeetakin. Ja sitten sekä niissä työpajoissa, että tässä työssä nii kuinka paljon ajallisia resursseja tarvis, nii se on myös sellainen haaste.

Ajalliset haasteet eivät rajoitu pelkästään korttien tutkimiseen, testaamiseen ja kehittämiseen vaan ajan rajallisuus on myös haastavaa työpajojen osalta. Esineiden pohtimiseen korttien kanssa on helppo upottaa paljon aikaa, varsinkin jos käy kaikki kolme kehää läpi. Ei ole kuitenkaan realistista tai tarkoituksenmukaista järjestää koko päivän pituisia työpajoja. Korttien riippuvaisuus työpajasta ja kouluttajista onkin myös haaste.

Kolmantena haasteena kehittäjät mainitsevat keskustelun ja esineiden kautta syntyvät tunnepitoiset tilanteet. Esineiden takana voi olla todella henkilökohtaisia ja herkkiä aiheita ja työpajoissa on tullut esille vahvoja tunnereaktioita. Esimerkiksi työpajoissa mahdollisesti itkureaktiot tuntuvat vaikeilta ja jännittäviltä. Näiden reaktioiden vastaanottaminen ja niihin reagoiminen tuntuu tutkijoista vaikealta, siltä että siirrytään heidän asiantuntijuutensa ulkopuolelle. Korjonen-Kuusipuro tuo esille korttien terapeuttisenkin puolen esimerkiksi välineenä pohtia identiteettiään ja tulevaisuuttaan.

K: Kuitenkaan me ei olla terapeutteja, me ei voida ajatella että tää on nyt tämmönen terapeutin työkalu, et siinä on aina se pieni riski että sit siirrytään vähän sille väärälle puolelle. Täälläkin on ollu aika paljon voimakkaitakin tunnekokemuksia, tulee voimakkaita muistoja ja asioita mieleen, jo niistä itse esineistä, mutta myös mitä enemmän mennään tavallaan pois siitä esinekontekstista.

Työpajan vetäjillä on siis myös oma vastuunsa siinä, että viestii mikä työpajan tarkoitus on. Voi olla vaikea vetää rajaa sen välille, että luo turvallisen ilmapiirin työpajassa kaikenlaisille tunteille ja niiden ilmaisulle, ja sen välillä, että vetäjillä ei ole valmiuksia ryhtyä terapoimaan tilannetta. Tämä liittyy myös tutkijan vastuuseen siitä, ettei tutkimukseen osallistumisen saa aiheuttavan osallistujalle haittoja.

Näiden lisäksi tekijänoikeudet ovat olleet haasteena. Koska tutkimushanke tapahtuu yliopiston sisällä, kuuluvat myös tietyt tekijänoikeudet Jyväskylän yliopistolle, kuten affektikorttien oikeudet. Kummallakaan kehittäjistä ei ole aiempaa kokemusta innovaatioista ja siksi myöskään juridinen puoli liittyen tekijänoikeuksiin ei ollut ennestään tuttu.

4.1.4 Korttien vuorovaikutuksellisuus

Molemmat tutkijat mainitsevat korttien olevan mahdollisuus pysähtyä jonkin äärelle. Heidän mukaansa korttien avulla on mahdollista tutkailla ihmisille merkityksellisiä asioita ja toisaalta tuoda esiin ristiriitaisiakin kokemuksia. Tähän liittyy korttien vuorovaikutuksellisuus eli se, että ne on suunniteltu ryhmien käyttöön. Kehittäjät pohtivat, kuinka ristiriitaisista kokemuksista keskustelu voi lisätä ymmärtämistä ja työpajoissa voisi sanoa tarinoiden ja kokemusten jakamisen kautta syntyneen jonkinlaista empatiaa. Toisaalta heidän kokemuksensa on, että ryhmäkeskusteluissa tulee esiin myös tunteita ja tuntemuksia, jotka ovat kollektiivisia ja jaetaan ihmisten kesken.

K: Et meiät on tavallaan ohjelmoitu ajattelemaan jollain tietyllä tavalla tai tuntemaan jollain tietyllä tavalla tai sanottamaan joku kokemus niitten tunteitten kautta tietyllä tavalla. Et meillähän on hyvin vahvoja tällasia kulttuurissa olevia ikään kuin sääntöjä. Miten tietyssä tilanteessa on sopivaa tuntea.

Työpajoissa jaettiin henkilökohtaisia ja yksityisiä esineitä, joihin saattoi liittyä herkkiäkin muistoja. Samaan aikaan keskusteluissa nousi esiin kollektiivisia ja yhteisiä tunteita. Korttien käytössä ikään kuin sekoittuvat henkilökohtaisten ja kollektiivisten kokemusten rajat.

Kortit ovat myös työkalu, jonka avulla vuorovaikutusta voi pyrkiä lisäämään. Korjonen-Kuusipuro kertoi opetustilanteesta, jossa opiskelijat olivat todella hiljaisia, kunnes kortit otettiin käyttöön ja keskustelu syntyi. Korttien käyttö vie mukanaan eli lievittää keskustelun aloituksen tuottamaa jännitystä. Työpaja luo tilanteen, jossa on mahdollista keskittyä ja pysähtyä jonkin yhteisen aktiviteetin ja tehtävän äärellä. Siinä tilanteessa on ikään kuin lupa pohtia erilaisia tunteita ja tuntemuksia, mikä voisi muussa tilanteessa tuntua vaikealta tai kiusalliselta. Kortit myös helpottavat keskustelua tuomalla ja tarjoamalla eri vaihtoehtoja sanoille ja mahdollisuuden valita ja yhdistellä niitä, jolloin ei ole välttämätöntä keksiä omia sanoja. Valinnat eivät liity pelkästään siihen, mitkä kortit sopivat esineeseen ja sen herättämiin muistoihin vaan myös valinnat siitä, mitkä eivät sovi siihen.

4.2 Työpajat ja käyttökokemukset

Ensimmäinen työpaja järjestettiin maaliskuussa 2022 Keski-Suomen museossa (nykyinen Aalto2-museo). Kaikki osallistujat olivat kokoelmatyön parissa toimivia museotyöntekijöitä TAKO:n poolikolmoseen kuuluvista museoista. Covid-pandemian takia osallistujat käyttivät kasvomaskeja. Työpajan alussa Koskinen-Koivisto ja Korjonen-Kuusipuro esittelivät hanketta sekä kertoivat päivän ohjelmasta. Osallistujat olivat ennen työpajaa valinneet esineen, jonka haluavat tuoda käsiteltäväksi ja kirjoittaneet

siitä lyhyen esittelyn eli esineen tarinan. Työpajan ensimmäisen puoliskon aikana osallistujat jakoivat koko ryhmälle esineiden tarinat kertomalla niihin liittyvistä tapahtumista, henkilöistä sekä aisti- ja tunnemuistoista. Suurin osa esineistä oli henkilökohtaisia, mutta kaksi oli museon kokoelmaan kuuluvia hiljattain lisättyjä esineitä.

Esittelyiden jälkeen oli tauko, jonka jälkeen siirryttiin käyttämään kortteja. Aluksi työpajan vetäjät kertoivat, miten kortteja on suunniteltu käytettävän, jonka jälkeen osallistujat jakautuivat kolmeen eri ryhmään. Keskityin yhteen ryhmään, johon kuului kaksi jäsentä. Pari sattui olemaan kuvakulman keskellä, ja heidän keskustelunsa kantautui mikkiin parhaiten. Seurasin osittain myös muiden ryhmien työskentelyä, mutta heidän keskustelunsa eivät tallentuneet videolle yhtä selkeinä. Ryhmiä ohjattiin valitsemaan yksi esine, ja havainnoimani pari valitsi toisen osallistujan tuoman oman äitinsä sormuksen keskustelun kohteeksi.

Ryhmäläiset kävivät korttien kehät järjestyksessä läpi, ensin aistit, sitten tunteet ja viimeiseksi kulttuuriset merkitykset. Kortit jäivät välillä keskustelussa sivuun, ja pari jäi keskustelemaan sormuksesta tai siihen liittyvistä asioista. Kortit käytiin yksitellen läpi. Jotkut sopivat selkeämmin esineeseen ja toisten kohdalla neuvoteltiin ja emmittiin. Jotkin kortit ohitettiin nopeasti, koska ne eivät sopineet esineeseen. Pari pohti eri sanojen suhteita kuten onko haikeus sama kuin kaipaus. Sopivat kortit valittiin ensiksi ja sitten tarkasteltiin tarkemmin, miten ne voitaisiin asetella kuvioksi ja mitkä kortit voitaisiin yhdistää toisiinsa. Ajallisesti aistikortit käytiin nopeimmin läpi. Toisaalta huomasin, että jotkut ryhmät olivat tämän suhteen uteliaampia ja esimerkiksi haistelivat esinettä. Tunteisiin käytettiin jo selkeästi enemmän aikaa, mutta kulttuuristen merkitysten pohtimiseen kului eniten. Niihin liittyi paljon neuvottelua. Loppukeustelussa jokainen ryhmä jakoi, millaiselta korttien käyttäminen tuntui, millaisia sanoja kortteihin voisi lisätä ja muita kehittämisehdotuksia.

Toinen työpaja, johon itsekkin osallistuin havainnoijana toimi rakenteellisesti samalla tavalla. Tällä kertaa osallistujilla ei ollut maskeja käytössä. Käytössä oli päivitetty versio korttipakasta, johon oli lisätty uusia sanoja ja ilmauksia. Osallistujien valitsemat esineet olivat melko erilaisia ensimmäiseen työpajaan verrattuna. Moni niistä oli uudempia ja arkipäiväisempiä, kuten aterinveitsi ja urheilukello. Osa oli jälleen museon kokoelmasta kuten portttööri ja pajatso. Moni valituista esineistä ei ollut mukana, koska ne olivat liian isoja mukaan otettavaksi kuten raitiovaunu ja vaarin vanha kaappi. Ensimmäisessä työpajassa esineissä korostunut lapsuus ei näkynyt tässä työpajassa yhtä vahvasti. Työpajan tunnelma ei ollut samalla tavalla intiimi kuin ensimmäisessä työpajassa. Osallistujat keskittyivät ja olivat innokkaita. Päivän keveyttä korosti nauruntäyteys.

Ryhmä jaettiin kahteen pienempään kokoonpanoon. Jäin seuraamaan toista kolmen henkilön ryhmää, joka valitsi esineekseen aterinveitsen. Kortteja selailtiin ja hiipelöitiin kun ne käytiin yksitellen läpi. Jälleen jotkin osuivat saumattomammin ja

toisia tunnusteltiin ja mallailtiin pidempään. Kun jokin kolahti täysin, syntyi siitä pidempää keskustelua. Ryhmä oli nojautuneena esineen äärelle. Keskustelu keskittyi esineen omistajan kokemuksiin, mutta siihen sekoittui myös muiden jakamat kollektiiviset tuntemukset. Esineeseen liitettiin myös negatiivisia tunteita, mutta niihin ei syvennytty samalla tavalla. Ne huomioitiin, mutta keskustelu siirtyi nopeasti eteenpäin. Neutraalimpiin ja positiivisiin sanoihin oli helpompi uppoutua, ja niitä jäätettiin perustelemaan.

4.2.1 Esineet eri ajoissa

Työpajoissa oli kolme merkittävää osiota: 1) etukäteisvalmistelu eli esineen valitseminen ja tarinan kirjoittaminen 2) tarinoiden jakaminen sekä 3) itse korttien käyttö. Näen, että kaksi ensimmäistä vaihetta toimivat lämmittelynä ja virittäytymisenä tunteiden ja aistien tasolle, jonka jälkeen kortteja on helpompi käyttää.

Käsittelen ensimmäiseksi tarinoiden jakamista ja niihin liittyviä aikaulottuvuuksia. Monet esineistä olivat melko vanhoja ja liittyivät jollain tapaa kertojan lapsuuteen ja menneisyyteen. Usein esittelyissä ei välttämättä keskitytty itse esineeseen vaan siihen liittyviin paikkoihin tai ihmisiin. Kaakaomuki liittyi isotätiin ja kirjaston kirja lapsuuden paikkakuntaan. Esine ikään kuin kiteyttää siihen liittyvät muistot ja imeyttää elinkaarensa aikana monenlaisia tiloja itseensä. Niiden kanssa tapahtunut vuorovaikutus konkretisoituu esineessä ja nykyhetkessä esineellä on kyky *maailmaistaa* eli viedä menneisyyden maailmoihin (Frykman 2020, 157–158).

Esineillä oli oma historiansa, joista kertojat jakoivat usein juuri lapsuuden kokemuksia ja muistoja. Näitä kuitenkin peilattiin myös nykyaikaan. Yksi osallistuja kertoi lapsuutensa tärkeästä ja jo kuluneesta pehmolelusta. Esinettä ei kuitenkaan nähty vain menneisyydessä vaan kertoja puhui myös sen nykyisestä paikasta ja kuinka hän on omille lapsilleen sanonut, ettei sitä tarvitse säilyttää, kun hän kuolee. Henkilökohtaisten esineet ja niihin liittyvä kerronta sisälsi siis paljon historiaa, mutta niitä tarkasteltiin ja peilattiin nykypäivään.

Historian ja nykypäivän lisäksi keskusteluissa tuli esiin myös esineen tulevaisuus. Äidin sormuksen kohdalla kertoja pohti, että voisi ottaa sormuksen taas käyttöön nyt, kun hän löysi sen. Esineet eivät ole siis vain staattisia symboleja menneisyydestä, vaan niillä on käyttötavaroina myös tulevaisuus ja mahdolliset uudet aisti- ja tunnekokemukset. Yksi näistä kokemuksista voi olla myös itse työpaja ja korttien käyttö, jotka itsessään voivat luoda ja syventää ihmisen suhdetta esineeseen. Se voi olla tärkeä lapsuuden tavara mutta toisaalta nyt myös se esine, jota joskus käsitteli työpajassa. Yksi osallistuja kertoo loppukeskustelussa keskustelun laajentaneen esineeseen liittyvää merkitys- ja tunneskaalaa ja muistojen ”sävyttävän”. Korttien käytöllä on siis mahdollisuus luoda uusia affektiivisiä kerroksia ja muistoja työpajan kautta siellä jaetuista kokemuksista (ks. myös Koskinen-Koivisto 2024).

4.2.2 Yllättävät tunteet ja empatia

Ensimmäisessä työpajassa osallistujat kokivat erilaisia tunnepitoisia reaktioita. Jo työpajan alussa vetäjät kertovat, että työpajan aikana on lupa itkeä. Työpaja järjestettiin koronapandemian aikana, jolloin maskien käyttö oli suositeltavaa ja videolla kaikilla onkin maski kasvoilla. Tämän takia esimerkiksi erilaiset ilmeet eivät välity kameran kautta. Tulkitsin kuitenkin värisevät äänet, tauot ja sanalliset ilmaisut herkistymisiksi, jotka saattoivat tulla myös kertojille itselleen yllätyksinä. Yksikin kertoja ihmetteli ”miten mä nyt tälleen” kertoessaan esineestä ja herkistytessään aiheesta. Tämän jälkeen hän siirtyi kuvailemaan esineen materiaalia siirtyen tunteellisemmista muistoista faktapohjaisiin materiaaleihin. Nämä kaikki herkistymiset tapahtuivat tarinoita kerrottaessa, mutta korttien käytössä emotionaaliset reaktiot olivat positiivisempia ilmaisuja kuten naurua. Kukaan ei itkenyt kortteja käyttäessä.

Korttien käyttö ja työpaja loivat tilan, jossa oli lupa käydä tunteellisia ulottuvuuksia läpi ja myös kokea ja ilmaista niitä ruumiillisesti. Keskusteluissa ilmentyneitä ristiriitaisia ja yllättävät tunteita oli mahdollista käsitellä ja tuoda esille. Niistä ei kuitenkaan tarvinnut päästä mihinkään lopullisiin johtopäätöksiin, vaan ne sai tuoda affektikorttikartalle näkyviin ja jättää siihen katseltavaksi. Työpajassa esille tulleet tunteet olivat sekä muistoja esineisiin liittyvistä tunteista, että nykyhetkessä tapahtuvia ruumiillisia reaktioita tarinoita kuunnellessa ja kertoessa. Ruumiillinen muistaminen aktivoituu henkilöiden ja esineiden vuorovaikutuksen avulla (Povrzanović Frykman 2020, 60–61). Tässä tapauksessa keskustelu työpajassa ja varsinkin aistikorttien käyttäminen aiheuttivat ruumiillisia reaktioita kuten naurua ja herkistymistä.

Kuten mainitsin, eivät esineisiin liittyvät tunteet olleet vain positiivisia tai negatiivisia, vaan ne saattoivat olla myös ristiriidassa toistensa kanssa. Maja Povrzanović Frykman (2020, 60) esittää, että erityisen merkitykselliset ja sensitiiviset esineet ovat usein niitä, joihin liittyy ristiriitaisia ajatuksia. Kaakaomuki oli esine, jonka aluksi kuvattiin sisältävän vain positiivisia ja lämpimiä muistoja. Kuitenkin tarinassa ilmeni myös esineeseen liittyvän tärkeän henkilön kuolema. Loppukeskustelussa kertoja toi esille, että korttityöskentelyn aikana esineestä ilmeni myös vaikeita ja negatiivisia asioita. Äidin sormukseen liittyi lämpöä ja surua. Vanhanaikaiseen kermapulloon kauteutta. Esineen valinnalla on myös vaikutuksia siihen, millaisia tunteita ilmenee. Eräs osallistuja pohti, että tuskin olisi tuonut esinettä, johon liittyisi paljon suruja. On otettava huomioon myös, että osallistujat olivat myös jossain määrin ammatillisessa roolissa ja työpaja liittyi vahvasti heidän ammattiinsa. Tämä voi olla rooli, jossa tunnepitoisten asioiden esiintuomista katsotaan pahalla, eikä sitä mielellään tehdä (ks. Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto, tulossa).

Työpajoissa syntynyttä tunnelmaa voisi selittää empatian avulla. Tarinoiden kertominen ja kuunteleminen loivat tilanteita, joissa ihmiselle vieraat tilanteet, aistikkokemukset ja tunnemuistot tuodaan lähelle. Näin tapahtui osallistujien ja vetäjien

välillä, mutta se toisaalta ulottui myös minuun katsojana. Keskustelu sumensi henkilökohtaisen ja yleisen rajaa. Siinä ilmeni muistoja ja tuntemuksia, jotka saattoivat olla muillekin osallistujille tunnistettavia ja samankaltaisia. Jakamisen kautta saattoi tulla ilmi, että jokin, mikä on koettu yksityiseksi, onkin julkista ja yhteistä. Toisaalta kerrottiin myös tarinoita, jotka eivät tuntuneet itselle henkilökohtaisilta mutta saattoivat silti olla liikuttavia, kuten karjalaisuuteen liittyvä esine.

Vaikka toinen työpaja oli ensimmäistä kevyempi, sanoisin, että siellä muodostui myös empatiaa erityisesti seuraamani ryhmän välille. Heillä oli paljon katsekontaktia, naurua ja hymyilyä. He kuuntelivat aktiivisesti, eivätkä hylänneet toistensa ajatuksia tai tunteita ja olivat valmiita vastaanottamaan niitä toisiltaan. Antropologi Douglas Hollanin (2008, 480–483, 487) mukaan empatia vaatii molempien osapuolien aktiivisuuden, ja mielestäni nimenomaan tämä vastavuoroisuus toteutui työpajoissa. Vetäjien ulkoa määräämästä ryhmästä muodostui rajattu kollektiivi, jolle oli ikään kuin lupa jakaa tunteellisia asioita. Henkilökohtaisempien tai sensitiivisempien tarinoiden kohdalla äänensävyä hiljennettiin, koska nämä ajatukset haluttiin jakaa ryhmän kesken, eikä yleisesti esimerkiksi toiselle ryhmälle.

4.2.3 Haasteet

Korttien käytössä tuli myös haasteita. Asia, josta puhuttiin eniten, oli ajan rajallisuus. Kaikki ryhmät kerkesivät kyllä käymään kortit ja eri tasot läpi, mutta silti osallistujat olivat sitä mieltä, että niitä olisi voinut käyttää pidempäänkin.

S: -- mut kuinka paljon on latautunut siihen esineeseen nii sitä enemmän sitä pystyy kuori-
maan ja et sieltä löytyy niin paljon kaikkee mitä siihen vois sit liittää. Toki se on ymmärret-
tävää et me ei voida mitään viikon sessiota tehdä siitä asiasta nii se jäi ehkä pikkasen... Et
ite ois voinu jäädä pyörittelee niitä kortteja pitemmäkskin aikaa.

Haastateltava kertoi, että työpajan sisällöt vaativat aikaa sulatella ja tilanteessa ei ollut aina helppoa hahmottaa, mitkä kortit voisivat liittyä esineeseen ja miten niitä voisi yhdistellä. Jos ajatellaan affekteja Wetherellin (2012, 13–16) teorian mukaan dynaamisina kuvioina, jotka tapahtuvat subjektissa, heijasti korttien käyttö tätä hyvin. Korttien toiminta on kuitenkin subjektilähtöistä ja osallistujat pysähtyvät omien kokemustensa ja muistojen äärelle. Koska Wetherellin mukaan kuviot muuttuvat jatkuvasti ja niitä voi olla vaikea ymmärtää, tämä selittää myös työpajan tapahtumia ja haastateltavien kokemusta korttiin liittyvistä haasteista. Näkisin myös, että jos keskustelussa tulee esiin näitä yllättäviä ja ristiriitaisia tunteita, voi niiden käsittely viedä aikaa, jota kolmetuntinen työpaja ei mahdollista. Tietysti voi sanoa, että työpajan tarkoitus ei ole saavuutta jotakin loppupistettä esinesuhteen pohtimiselle vaan näitä ajatuksia voi jatkaa myös myöhemmin itsenäisesti. Näin ollen aikahaastetta helpotti se, että osallistujat olivat voineet etukäteen valita esineen ja kirjoitustehtävän kautta virittäytyä työpajan aiheisiin.

Molemmissa työpajoissa seuraamani ryhmä ei ohjeidenkaan jälkeen ollut varma, miten kortteja kuuluisi käyttää, vaan siihen liittyi aluksi epäselvyyksiä ja varmistusta. Ensimmäisessä työpajassa loppukeskustelussa kommentoitiin myös, että jos käyttäisi kortteja uudelleen, työskentelisi ehkä eri tavalla. Vaikka korttien toimintaperiaate on melko selkeä, ei niiden käyttö suju kuitenkaan intuitiivisesti vaan se voi kaivata harjoitusta. Toisen haastateltavan mukaan korttien käyttö oli hankalaa myös, koska ei osannut suoraan sanoa millaiset kortit sopivat esineeseen ja miten ne yhdistyvät toisiinsa. Työpajoja seurattessa itsekin havaitsin, miten kaikkia kortteja ei ollut helppo valita tai hyväksyä vaan monen kohdalla esiintyi empimistä ja eri näkökulmien tarkastelua.

Tämä liittyy yhteen korttien merkittävästä ulottuvuudesta eli tarjolla oleviin sanoihin. Toisaalta vaihtoehtojen tuominen voi helpottaa työpajassa vaikeiden tunteiden sanallistamista ja prosessointia. Se kuitenkin luo myös tietynlaiset rajat sille, millaisia tunteita ja kulttuurisia merkityksiä esineeseen on edes mahdollista liittää. Tietysti käyttäjillä on tässä asiassa myös omaa toimijuutta, ja heitä kannustettiin keksimään omia sanoja, jos tuntui siltä, että jokin esineeseen sopiva kortti puuttui. Korttien sanat eivät myöskään välttämättä vastaa todellista tunnetta vaan ne saattavat mennä hieman ohi. Ne kuitenkin tarjoavat jotain mihinkä tarttua, jotta keskustelussa pääsee liikkeelle. Kortteihin ei voi jäädä liikaa kiinni, mutta se ei havaintojeni pohjalta ollutkaan kummassakaan työpajassa ongelma. Ryhmät neuvottelivat myös monien sanojen kohdalla, jotka ”tavallaan osuivat ja tavallaan eivät”. Toisen ymmärtämiseen ja ryhmässä syntyneeseen empatiaan ei vaadittu täydellisiä ilmauksia ja sanaluetteleja vaan kokemukset välittyivät myös ei-sanallisilla ja ”epätäydellisillä” ilmauksilla. Empatiaan liittyvä ruumiillista tieto voidaan välittää myös sanattomasti (Aromaa & Tilli 2014, 278). Korttikeskusteluissa oli myös paljon sanojen hakemista, kun mikään kor-teista löytymä tai itse keksimä ei tavoittanut todellista tunnetta tai aistimuistoa.

On yllättävää, että haastatteluissa tai loppukeskusteluissa ei tullut ilmi, että tunteista olisi ollut hankalaa tai kiusallista puhua. Työpajoissa oli onnistuttu luomaan tila, jossa monenlaisia tunteita oli mahdollista tuoda esiin luvan kanssa. Toinen haastateltavista kertoi myös kokeilusta, jossa SENSOMEMO:n ajatuksia oli hyödynnetty nykydokumentointitilanteessa. Silloinkin tunteita käsitteleviin kysymyksiin oli vastattu mielellään, vaikka ne saattoivatkin olla sisällöltään hankalia.

Kortit toimivat keskustelun synnyttäjinä hyvin lähes kaikkein esineiden kohdalla. Yksi, joka kuitenkin osoittautui haastavammaksi, oli toisessa työpajassa ollut porttööri eli ruuan kuljetukseen tarkoitettu astia. Esine oli monille tuntematon, eikä sen käyttötarkoitus ollut selkeä ennen kuin sen tuonut osallistuja avasi sen historiaa. Ryhmä kyllä keskusteli esineestä ja käytti kortteja, mutta keskustelussa ei tapahtunut ”sitä jotain”, mitä muiden esineiden ympärillä tapahtui. Näen tämän kohdan aiheistossa ilmentävän MacLuren (2013) hankauspistettä. Esille tulleet tunteet eivät

olleet keskustelijoille muistoja omiin kokemuksiin liittyvistä tunteista, koska heillä ei ollut henkilökohtaista historiaa esineen kanssa, vaan pikemminkin siinä tilanteessa syntyviä reaktioita siihen millaisia tunteita ja kulttuurisia merkityksiä siihen voisi liittää. Esinevalinnalla on siis jotain väliä korttien käytön kannalta. Tarkasteltavaan esineeseen tulisi olla jotain kosketuspintaa tai edes etäistä henkilökohtaista historiaa. Jos esine tai siihen liittyvät kokemukset eivät ole millään tasolla tunnistettavia, on erityisesti tunteista keskusteleminen hankalampaa.

4.2.4 Mahdollisuudet museotyössä

Kahden museotyöntekijän haastattelussa käsittelimme työpajaa ja korttien mahdollisuuksia museotyöhön. Haastateltavat kuvailivat työpajaa intiimiksi, turvalliseksi, koskettavaksi ja positiivisesti yllättäväksi. Heidän päällimmäiset ajatuksensa liittyivät juuri tunnepuoleen, mutta myös korttien käytön ammatilliseen relevanssiin. Molemmat näkivät korteilla ja SENSOMEMO:n ajatuksilla käyttömahdollisuuksia museotyössä.

Molemmat sanoivat, ettei kokoelmista välity tunnepitoinen ja aistillinen tieto. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että se tulisi jotenkin sisältyä niihin. Toinen haastateltavista kertoi, että lahjoitustilanteissa tulee kyllä ilmi tunteita ja kehollista tietoa, mutta niitä ei kirjata ylös niin, että tämä tieto tallentuisi kokoelmatietoihin ja olisi näin ollen myös tulevaisuudessa saatavilla. Luetteloinnissa keskitytään helposti melko mekaanisiin tietoihin kuten materiaaleihin tai valmistusvuosiin.

S: Ehkä siinä on myös se, että niitä ei jotenkin osata tai uskalleta tai haluta tai jotain kirjata sitä tavallaan ehkä niin suoraan. Et joku tommonen haastattelu tavallaan, sun ei tarvii kirjata, että sä voit antaa sen sanat, ne sanat tulee siltä haastateltavalta, ehkä se on helpompi tapa. Mutta kuinka paljon meillä sit on mahdollisuus tehdä haastattelemalla joka esineeseen, sehän on mahottomuus et se pitäis tavallaan olla jotkut tietyt jutut mihin keskitytään.

Jos esineeseen liittyy herkkiä ja kipeitäkin tunteita, voi niiden ylöskirjaaminen tuntua vaikealta. Haastateltavat toivat myös esille, että itse korttien tuominen lahjoitustilanteeseen voisi tuntua vaikealta, vaikka se voisikin auttaa tunteiden ja aistikokemuksien sanallistamisessa. Voi olla, että kun tallennusta ja kokoelmanhoitoa on tehty tietyllä tavalla pitkään, on sen muuttaminen varsinkaan laajemmin hankalaa. Tunnepuolen sisällyttäminen luettelointiin vaatii myös lisää resursseja. Toinen haastateltavista myös myönsi taustalla vaikuttavan tietynlaisia stereotypioita ja jännitystä siitä, miten esimerkiksi nuori mieshenkilö reagoisi vanhemman naisen kysymyksiin tunteista ja aistikokemuksista. Kokoelmatyössä aisti- ja tunnekokemusten huomiointi vaatisi siis selkeää muutosta sekä käytännöissä, että asenteissa.

Haastateltavat toivat myös esille mahdollisuuden hyödyntää kortteja yleistyössä esimerkiksi jonkinlaisen avoimen työpajan muodossa. Ihmiset voisivat tulla korttien avulla kertomaan ja pohtimaan omia esinesuhteitaan. Tässäkin kohtaa

pohdittiin kuitenkin museotyöntekijöiden taitoa käsitellä ja ohjata tilanteita, joissa voi tulla rankkojakin kokemuksia esiin. Korttien käytössä on tietty vastuu siitä, että luo tilan, jossa tunteista voi puhua turvallisesti, mutta myös niin, ettei kaikenlaisia traumaattisia kokemuksia vain tuoda työpajan pitäjiä ja muiden osallistujien kannettavaksi.

Museokentällä on selkeää kiinnostusta ja innostusta kortteja ja työpajaa kohtaan. Se ilmeni molemmissa työpajoissa ja haastateltavat kertoivat myös kollegoidensa kiinnostuksesta. Toive oli, että kortit eivät jäisi vain SENSOMEMO-hankkeen kokeiluksi vaan niitä pystyisi hyödyntämään sen jälkeenkin.

AM: Kyl se mulla ainaki varmasti on tietyllä tapaa peruuttamattomasti muuttanu ajatuksii. Et ei varmaan ihan kaikessa työssä, mutta tämän affektipuolen tunnistaminen osaksi museotyötä. Varmasti on mulla ainaki tullu nyt sit jäädäkseen.

Haastateltava kertoo työpajan ja hankkeen sisältöjen vaikuttaneen omaan työhön ja käsityksiin museotyöstä. Hänelle tärkeä oivallus oli myös kuinka ristiriitaisia tunteet ovat ja näitä negatiivisiakin puolia on tärkeä tallentaa ja esitellä. Museokentällä siis tunnistetaan affektiivisen tiedon merkitys esineiden yhteydessä. Kortit voivat toimia tässä yhtenä työkaluna tuoden konkreettista muutosta esimerkiksi tallennuskäytäntöihin, mutta niiden käyttö edellyttää muutoksen halua ja rohkeutta kokeilla uudenlaisia välineitä ja kohdata ihmisten tunteita ja kokemuksia.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä maisterintutkielmassa tarkastelin affektikortteja niiden kehittäjien kertomana, museotyöntekijöiden näkökulmasta sekä työpajojen havainnoinnin perusteella. Lähtökohtanani toimi esineisiin ja aistiympäristöihin kiinnittyvä affektitutkimus. Affektit on tässä tutkielmassa ymmärretty yhdistelmänä Wetherellin ja Ahmedin teorioita tahmeina kuvioina. MacLuren hahmottamat hankauspisteet ohjasivat pohtimaan ja käsittelemään analyysivaiheessa teemoittelun ulkopuolelle jääneitä asioita ja hetkiä, jotka tuntuivat merkittäviltä mutta eivät täysin selitettäviltä.

5.1 Kortit avaimena vaikeisiin affekteihin

Päätutkimuskysymykseni oli millainen työkalu affektikortit ovat ja miten ne toimivat. Aineiston perusteella affektikortit ja työpaja, joissa niitä käytetään luovat turvallisen tilan jakaa esineeseen liittyviä kokemuksia ja muistoja, jotka voivat olla sekä arkipäiväisiä että erityisiä ja tunnepitoisia. Korttien sanat antavat vaihtoehtoja siihen, mihin osallistujat voivat tarttua, jolloin keskustelun aloittaminen on helpompaa. Sanat loivat analysoimissani työpajatilanteissa rajoja sille, millaisia tunteita ja merkityksiä esineisiin on mahdollista liittää. Työpajoissa osallistujilla oli kuitenkin omaa toimijuutta ja he neuvottelivat sanojen valinnoista. Ne eivät välttämättä olleet täydellisiä vastineita omille kokemuksille, mutta ne toimivat aloitteen tekijöinä kokemusten jakamiselle. Jakaminen ei myöskään rajoittunut vain sanoihin, vaan sitä tehtiin myös kehollisesti. Kehittäjien kokemusten sekä omien työpajahavaintojeni perusteella korteilla on tietyt käyttöohjeet, mutta käyttäjillä on myös omaa toimijuutta ja luovuutta, joita työpajoissa pystyy hyödyntämään. Osallistujilla on mahdollisuus valita, kuinka syvälle korteissa haluaa mennä.

Affektikorttien käytössä sekoittuivat yksilölliset ja kollektiiviset tunteet ja tunteukset. Keskustelun lähtökohtana toimivat osallistujien omat henkilökohtaiset

tunteet. Jakamisen kautta osallistujien oli mahdollista huomata, että nämä ajatukset ja kokemukset olivat usein jaettuja ja yhteisiä eli niihin liittyi jaettuja kulttuurisia merkityksiä. Lopullisissa affektikorttikartoissa oli usein näkyvillä molemmat tasot, henkilökohtainen ja yhteinen

Kortit ja työpajat ovat väline, jonka käyttö vaatii aikaa. Huomioni mukaan jokaisen korttien kehän tarkasteluun meni edellistä pidempään aikaa. Osallistujien haastattelussa tuli myös ilmi, että he olisivat kaivanneet enemmän aikaa sulatella ja pohtia esineen eri kerroksia. Tämän lisäksi korttien kehittäjät toivoivat enemmän aikaa korttien tutkimiselle ja kehittämiseksi akateemisen työn tuloskeskeisten vaatimusten keskellä.

Ensimmäinen alatutkimuskysymys oli, *mitä tarkoitusta varten kortit kehitettiin*, jota käsitellen ensimmäisen analyysiluvun tulosten kautta. Kortit kehitettiin museotyöntekijöille järjestettyyn työpajaan konkreettiseksi työkaluksi esinesuhteiden tunnepitoisuuden tarkasteluun. Toisaalta kortit palvelevat myös SENSOMEMO-tutkimushankkeen tavoitetta kehittää uusia menetelmiä affektiivisten esineiden tutkimukseen. Kortit tuovat näkyväksi hiljaista ja ruumiillista tietoa, jota usein koetaan hankalaksi tavoittaa perinteisten tutkimusmenetelmien avulla.

Toinen alatutkimuskysymykseni oli, *miten kortit toimivat työpajoissa*. Työpajoissa ei ollut kysymys pelkästään korttien käytöstä vaan merkittävää oli myös esineen valitseminen ja siihen liittyvän tarinan kirjoittaminen, joka jaettiin työpajan alussa. Nämä helpottivat osallistujien virittymistä keskusteluun aistikokemuksista ja tunteista. Esineitä tarkasteltiin eri ajoissa. Esineet usein liittyivät esimerkiksi lapsuuteen ja muistelu painottui menneisyyteen, mutta ei rajoittunut pelkästään siihen. Esineitä käsiteltiin myös niiden tämänhetkisten käyttötarkoitusten näkökulmasta ja niillä nähtiin olevan tulevaisuus.

Työpaja ja korttien käyttö teki työpajan kohtaamisista ja tilanteista tunteellisia esimerkiksi herkistymisten tai naurun kautta. Tunteita käsiteltiin sekä muistoina esineisiin liittyvistä tunteista, mutta ne ilmenivät myös ruumiillisina reaktioina siinä hetkessä. Tunteet saattoivat olla yllättäviä ja myös ristiriitaisia. Tunteiden käsittely ja osallistujien avoin asenne loi ryhmien sisällä vastavuoroista empatiaa.

Toinen työpaja osoitti, että kortit eivät aina toimi suunnitellulla tavalla. Monille tuntemattoman esineen porttöörin ympärille ei syntynyt tunnepitoista keskustelua. Tulkitsen tämän johtuneen siitä, että esineeseen ei ollut minkäänlaista, edes välillistä henkilökohtaista kosketuspintaa, joka olisi mahdollistanut kokemusten jakamisen. Keskustelu jäi tämän takia pintapuoliseksi.

5.2 Tulosten merkitys ja tuleva tutkimus

Tämä maisterintutkielma on tuottanut tietoa esinetutkimukseen liittyvästä metodologisesta innovaatiosta ja sen kehittämisprosessista. Olen tarkastellut affektikorttien kehittäjien tarkoituksia ja näkökulmia sekä sitä, miten ne ovat todellisuudessa toimineet käyttötilanteessa. Tutkielma toi esille, miten affektikorttien avulla on mahdollista tarkastella epämääräisinä ja abstrakteina pidettyjä affekteja, joita on voitu tuoda konkreettisimmaksi ja jopa materiaalisiksi korttien kautta. Affektikortit ovat menetelmä, jonka avulla on mahdollista tarkastella hiljaista, ruumiillista ja aistimellista tietoa. Niiden kehitysprosessi on osoitus siitä, kuinka tutkimuksessa ei tyydytä siihen, että affektit ovat vaikeita tavoittaa ja sanoittaa vaan pyritään luomaan uusia tapoja tuoda ne tutkimukseen käsiteltäviksi.

Affektikortteja olisi mahdollista testata esimerkiksi erilaisilla ikäryhmillä kuten nuorilla ja vanhuksilla. Olisi ollut myös mielenkiintoista pohtia mille muille ammattiryhmille kuin museotyöntekijöille olisi korteista ja niiden taustalla olevista ajatuksista hyötyä. Työpajojen ulkopuolella korttien vaikutusta voisi tutkia esimerkiksi tarkastelemalla millaisin perustein esineet valitaan työpajaan ja mitä tapahtuu sen jälkeen. Onko suhde kyseiseen esineeseen tai jopa muihinkin muuttunut?

Soveltavia kulttuurien tutkimukseen perustuvia työvälineitä on tärkeä kehittää ja tutkia, koska ne ovat mahdollisuuksia luoda uudenlaista tietoa ja soveltaa sitä työelämässä. Niiden taustalla ei kuitenkaan ole samanlaista vuosikymmenien tuomaa tietoa ja kokemusta kuin perinteisemmällä menetelmällä, emmekä tiedä niistä vielä paljoa. Siksi on tärkeä tarkastella, millaista tietoa uudet menetelmät tuottavat, mitkä ovat niiden edut ja millä tavoin niitä voisi entisestään kehittää paremmiksi. On kuitenkin hyvä huomioida, että kuten kaikkien muidenkin menetelmien kohdalla, affektikortteilla ei ole mahdollista saavuttaa ja käsitellä kaikenlaista tietoa ja ne ovat pitkälti riippuvaisia myös käyttäjien ja osallistujien halusta syventyä niihin. Kuten johdannossa toin esille, on kulttuurien tutkijoilla erityisesti ollut halua ja kykyä luoda tällaisia soveltavia menetelmiä, joiden avulla voidaan päästä johonkin uuteen käsiksi.

Lopuksi voisi todeta, että kortit ovat jo tuoneet museotyöhön näkökulmia esineiden affektiivisuudesta työpajojen osallistujien kautta. Molemmat työpajoihin osallistuneet museoammattilaiset olivat sitä mieltä, että työpaja ja kortit ovat muuttaneet pysyvästi ajatuksia niihin liittyen. Esinesuhteeseen liittyviä kysymyksiä oli tuotu jo esiin työpajan jälkeen tapahtuneissa esineluovutustilanteissa ja nykydokumentointiin liittyvien haastattelujen kontekstissa menestyksekkäästi. Museotyöntekijät näkivät korteilla olevan myös annettavaa esimerkiksi yleistötyössä. Nämä uudet käytänteet, jotka toisivat kokoelmiin näkyvämmäksi esineisiin liittyviä tunnepitoisia kerroksia, vaativat kuitenkin uusia tallentamiskäytänteitä, resursseja ja halua muuttaa vanhoja menetelmiä.

LÄHTEET

Tutkimusaineistot

Haastattelut

- H1: Eerika Koskinen-Koivisto (SENSOMEMO-hanke). Ilana Viikki, 30.11.2022, Jyväskylä, 43:58.
- H2: Kristiina Korjonen-Kuusipuro (SENSOMEMO-hanke). Ilana Viikki, 8.12.2022, Jyväskylä, 32:54.
- H3: Anna-Mari Immonen (intendentti, Kansallismuseo) ja Sanna Tarnanen (amanuenssi, Keski-Suomen museo). Ilana Viikki, 14.2.2023, Zoom-videopalvelu. 30:18.

Aineisto tallennetaan SENSOMEMO-hankkeen päätyttyä (2024) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Videoaineisto

Affektikorttityöpaja Keski-Suomen museossa 15.3.2022. Aineisto tallennetaan SENSOMEMO-hankkeen päätyttyä (2024) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Muistiinpanot

Affektikorttityöpaja Helsingin Kaupungin museossa 4.5.2023. Aineisto tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Ahmed, Sara. 2004. *Cultural politics of emotion*. Edinburgh: Edinburgh university press.

Alastalo, Marja ja Maria Åkerman. 2010. "Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä." Teoksessa *Haastattelun analyysi*, toimittaneet Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen, 372–392. Tampere: Vastapaino.

Anderson, Kay. 1997. "A Walk on the Wild Side: a Critical geography of domestication." *Progress in Human Geography*, 21(4): 463–485.
<https://doi.org/10.1191/030913297673999021>.

- Anderson, Kay ja Susan J. Smith. 2001. "Editorial: Emotional Geographies." *Transactions – Institute of British Geographers*, 26(1): 7–10.
<https://doi.org/10.1111/1475-5661.00002>.
- Aromaa, Johanna ja Miia-Leena Tiili. 2014. "Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa." Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 258–286. Helsinki: Ethnos ry.
- Aula, Inkeri. 2018. "Aistikävely kaupunkimaisemaan: Yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut". *Elore* 25(1) <https://doi.org/10.30666/elore.72816>.
- Ehn, Billy ja Orvar Löfgren. 2010. *The Secret World of Doing Nothing*. Berkeley: University of California Press.
- Connerton, Paul. 1989. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University.
- Davidson, Richard J., Klaus R. Scherer, H. Hill Goldsmith. 2003. *Handbook of Affective Sciences*. Oxford: Oxford University Press.
- Fingerroos, Outi. 2003. "Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa." *Elore* 10(2) <https://doi.org/10.30666/elore.78407>.
- Fingerroos, Outi & Jukka Jouhki. 2014. "Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia." Teoksessa *Moniulotteinen Etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 79–108. Helsinki: Ethnos ry.
- Fingerroos, Outi ja Konsta Kajander. 2022. "Etnografia, paradigmat ja agendahypyt." Teoksessa *Kulttuurien Tutkimuksen Menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 25–44. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Frykman, Jonas. 2020. "Kesämökin periminen: affekteja ja intensiteettejä." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 145–163. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Frykman, Jonas ja Maja Povrzanović Frykman. 2016. "Affect and Material Culture. Perspectives and Strategies." Teoksessa *Sensitive objects*, toimittaneet Jonas Frykman ja Maja Povrzanović Frykman, 9-30. Lund: Nordic Academic Press.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Hall, Stuart. 2005. "Whose Heritage?: Un-settling 'The Heritage', Re-imagining the Post-nation." Teoksessa *The politics of heritage: the legacies of 'race'*, toimittaneet Jo Littler ja Roshi Naidoo, 22–35. Lontoo: Routledge.
- Hollan, Douglas 2008. "Being There: On the Imaginative Aspects of Understanding Others and Being Understood." *Ethos*, 36(4): 475–489.
- Hämeenaho, Pilvi ja Eerika Koskinen-Koivisto. 2014. "Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet." Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 7–31. Helsinki: Ethnos ry.
- Hämeenaho, Pilvi, Johanna Ylipulli ja Tiina Suopajarvi. 2018. "Kulttuurintutkimus osana yhteiskuntaa." Teoksessa *Soveltava kulttuurintutkimus*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho, Tiina Suopajarvi ja Johanna Ylipulli, 7–30. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jansen, Stef. 2016. "Ethnography and the Choices Posed by the 'Affective Turn'". Teoksessa *Sensitive objects*, toimittaneet Jonas Frykman ja Maja Povrzanović Frykman, 55-77. Lund: Nordic Academic Press.
- Jouhki, Jukka, Sirpa Tenhunen ja Jelena Salmi. 2022. "Etnografia antropologiassa." Teoksessa *Kulttuurien Tutkimuksen Menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 119–138. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Järviluoma, Helmi, Inkeri Aula, Sonja Pöllänen, Eeva Pärjälä, Milla Tiainen ja Juhana Venäläinen. 2021. "Kaupunki taiteena ja taiteilijat kaupungissa: taiteentekemisen ja ympäristön yhteismuotoutuminen aistielämäkerrallisilla kävelyillä." Teoksessa *Humanistinen kaupunkitutkimus*, toimittaneet Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen, 61–94. Tampere: Vastapaino.
- Kajander, Anna. 2020. *Kirja ja lukija digitalisoituvassa arjessa*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kajander, Anna ja Eerika Koskinen-Koivisto. 2021. "Aistikokemukset ja affektiivisuus arjen materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa." Teoksessa *Paradigma: näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin*, toimittaneet Niina Hämäläinen ja Petja Kauppi, 350–365. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kinnunen, Veera. 2017. *Tavarat tiellä*. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kolehmainen, Marjo ja Taina Kinnunen. 2020. "Affektiiviset repertuaarit suomalaisten kosketuselämäkertoissa." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien*

tutkimuksessa, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 67–112. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.

Korjonen-Kuusipuro, Kristiina ja Eerika Koskinen-Koivisto. Tulossa.

Koskinen-Koivisto, Eerika. 2024. "Affective Power of Meaningful Objects: Sharing Stories in Affect Card Workshops." Teoksessa *Vardagens triviala allvar och berättandets kraft: Festskrif till professor Lena Marander-Eklund*, toimittaneet Blanka Henriksson ja Susanne Nylund Skogs, 24–40. Turku: Åbo Akademi.

KvaliMOTV. "Teemoittelu". 10.10.2022

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Lowenthal, David. 1985. *The Past is a Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.

Löfgren, Orvar. 2014. "The black box of everyday life: entanglements of stuff, affects and activities." *Cultural Analysis*, 13: 77–98.

MacLure Maggie. 2013. "Classification or Wonder? Coding as an Analytic Practice in Qualitative Research." Teoksessa *Deleuze and Research Methodologies*, toimittaneet Rebecca Coleman ja Jessica Ringrose, 164–183. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Mason, Rhiannon, Areti Galani, Katherine Lloyd ja Joanne Sayner.

2018. "Experiencing mixed emotions in the museum. Empathy, affect, and memory in visitors' responses to histories of migration." Teoksessa *Emotion, Affective Practices, and the Past in the Present*, toimittaneet Laurajane Smith, Margaret Wetherell ja Gary Campbell, 124–148. Lontoo: Routledge.

Massumi, Brian. 1995. "Autonomy of affect." *Cultural Critique* 31: 83–109.

<https://www.jstor.org/stable/1354446>.

Morphy, Howard. 2010. "Afterword." Teoksessa *Museum Materialities: Objects, Engagements, Interpretations*, toimittanut Sandra Dudley, 275–285. New York: Routledge.

Munroe, Leanne. 2017. "UK transatlantic slavery museums." Teoksessa *Heritage, Affect and Emotion: Politics, Practices and Infrastructures*, toimittaneet Divya Praful Tolia-Kelly, Emma Waterton ja Steve Watson, 114–132. Lontoo: Routledge.

Olsson, Pia, Jenni Rinne ja Tiina Suopajarvi. 2021. "Kaupungin tuntu: paikka moniaistisena kokemuksena." Teoksessa *Humanistinen kaupunkitutkimus*,

- toimittaneet Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen, 31–60. Tampere: Vastapaino.
- Povrzanović Frykman, Maja. 2020. "Aistimuistot ja affektiivinen jatkuvuus humanitaarisen avun esineissä." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 31–66. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Rinne, Jenni, Anna Kajander ja Riina Haanpää. 2020. "Johdanto: affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 5–30. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Saarinen, Jussi, Joel Krueger. 2022. "Making Space for Creativity: Niche Construction and the Artist's Studio." *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 80(3): 322–332. <https://doi.org/10.1093/jaac/kpac021>.
- Saresma, Tuija. 2020. "Vihan sfäärit: valkoisten heteromiesten affektiivinen mobilisaatio sosiaalisessa mediassa." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 196–243. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Seesmeri, Laura. 2022. "Kalevala meidän kaduilla: menetelmiä aineettoman ja affektiivisen kartoittamiseen." *Yhdyskuntasuunnittelu* 60(1): 106–124.
- Seesmeri, Laura ja Katrina Virtanen. 2024. "'Paljon on roihunu täällä': taidelähtöisyys ja paikkatieto osallistamisen menetelminä Porin Pihlavan menetettyjen paikkojen kartoituksessa." Teoksessa *Kestävä kulttuurisuunnittelu*, toimittaneet Eerika Koskinen-Koivisto ja Kaisu Kumpulainen, 112–130. Jyväskylän yliopisto.
- SENSOMEMO. Luettu 21.9.2022 <https://www.sensomemo.fi/>
- SENSOTRA. Luettu 3.4.2024. <https://archive.uef.fi/fi/web/sensotra/home/>
- Siikala, Jukka. 1997. "Kulttuurin käsite ja etnografian ongelma". Teoksessa *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*, toimittaneet Anna Maria Viljanen ja Minna Lahti, 20–34. Helsinki: Suomen antropologinen seura.
- Smith, Laurajane. 2014. "Visitor Emotion, Affect and Registers of Engagement at Museums and Heritage Sites." *Conservation Science in Cultural Heritage* 14(2): 125–132. <https://doi.org/10.6092/issn.1973-9494/5447>.
- Smith, Laurajane, Margaret Wetherell ja Gary Campbell. 2018. "Introduction: Affective heritage practices". Teoksessa *Emotion, Affective Practices, and the Past*

in the Present, toimittaneet Laurajane Smith, Margaret Wetherell ja Gary Campbell, 1–21. Lontoo: Routledge.

Steel, Tytti. 2020. "Mentoroinnin affektiivisuus. Affektiivisiä kuvioita ulkomaalaistaustaisille korkeasti koulutetuille naisille suunnatussa työuramentoroinnissa." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 244–274. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.

Suopajarvi, Tiina, Eerika Koskinen-Koivisto, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Kirsi-Maria Hytönen ja Pilvi Hämeenaho. 2019. "Tunteilla on välilä: Tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa." *Elore* 26(2): 42–67.
<https://doi.org/10.30666/elore.77809>.

Thrift, Nigel. 2008. *Non-Representational Theory: Space, Politics, Affect*. Lontoo: Routledge.

Tolia-Kelly, Divya Praful, Emma Waterton ja Steve Watson. 2017. "Introduction." Teoksessa *Heritage, Affect and Emotion: Politics, Practices and Infrastructures*, toimittaneet Divya Praful Tolia-Kelly, Emma Waterton ja Steve Watson, 1–11. Lontoo: Routledge.

Tolia-Kelly, Divya Praful. 2017. "Race and affect at the museum. The museum as a theatre of pain". Teoksessa *Heritage, Affect and Emotion: Politics, Practices and Infrastructures*, toimittaneet Divya Praful Tolia-Kelly, Emma Waterton ja Steve Watson, 33–46. Lontoo: Routledge.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. "Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa." Luettu 10.10.2022.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf.

Varutti, Marzia. 2022. "The Affective Turn in Museums and the Rise of Affective Curatorship." *Museum Management and Curatorship* 38(1): 61–75.
<https://doi.org/10.1080/09647775.2022.2132993>.

Viikki, Ilana. 2021. "Tuntu ihanalta, että kaikki kelpaa"- Etnografinen tutkimus tanssijoiden affektiivisista ruumiillisuuden kokemuksista. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Ei julkaistu.

Watson, Sheila. 2016. "Why do Emotions Matter in Museums and Heritage Sites?" Teoksessa *Sensitive Pasts: Questioning Heritage in Education*, toimittaneet Carla van Boxtel, Maria Grever, Stephan Klein, 75–91. New York: Berghahn Books.

Wetherell, Margaret. 2012. *Affect and Emotions: A new Social Understanding*. Croydon: Sage publishing.

LIITTEET

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET KORTTIEN KEHITTÄJILLE

Mitä affektikortit ovat?

Miten niitä käytetään?

Miten määrittelet affektin?

Milloin idea syntyi?

Mistä idea syntyi?

Miksi kortit on kehitelty?

Keille kortit tehty? Ketä ovat tulevat käyttäjät? Mitkä ovat korttien mahdollisuudet?

Miten ideasta muotoutui kortit? (kehityskaari)

Miksi ne on nimetty affekikorteiksi? Mikä niiden suhde on tunnekortteihin? Miten eroavat niistä?

Mikä teoreettinen tausta korteilla on?

Miten kortit tuovat affektiivisuutta esille/ Miten kortit ovat affektiivisia?

Mihin toivoisit kortteja käytettävän? Mitä mahdollisuuksia näet niille?

Kortteja on testattu kerran. Millaisia odotuksia teillä oli ennen työpajaa? Mitä työpajassa tapahtui? Miten työpaja mielestäsi onnistui? Tuliko korttien käytöstä esille jotain yllättävää?

Millaisena näet kortit museotyössä?

Toteuttaako kortit hankkeen päämääriä? Mitä?

Suomen akatemian vaikutus? Onko odotuksia, joita täytetään?

Onko tulossa artikkeleita? Mikä korttien akateeminen relevanssi on?

Onko suunnitelmia kaupallistaa ja myydä kortteja?

Mitä näet, että affektikortit tuovat maailmaan?

LIITE 2

HAASTATTELUKYSYMYKSET TYÖPAJAAN OSALLISTUNEILLE

Mitä muistatte työpajasta?

Mitä ajattelette aistien, tunteiden ja ruumiillisuuden roolista kokoelmatyössä?

Miten ne näkyvät kokoelmissa?

Miten niitä huomioidaan museotyössä?

Mikä korteista jäi päällimmäisenä mieleen?

Millaista affektikortteja oli käyttää?

Olisiko kortteja mahdollista hyödyntää museotyössä? Miten/mihin itse hyödyntäisit kortteja?

Onko työpaja muuttanut toimintaa/ajatuksia kokoelmatyöstä?

Onko teillä vielä jotain mitä haluaisitte kertoa kokoelmatyöstä tai työpajakokemuksesta?

LIITE 3

TUTKIMUSTIEDOTE

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

HISTORIAN JA
ETNOLOGIAN LAITOS

Pvm: 7.2.2023

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Etnografinen tutkielma affektikorteista ja pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan ”Etnografinen tutkielma affektikorteista”-maisterintutkielmaan, jossa tutkitaan SENSOMEMO-tutkimushankkeessa kehiteltyjä affektikortteja ja niiden kehittämisen prosessia. Maisterintutkielman tarkoitus on tarkastella affektikortteja mahdollisena työkaluna museotyössä.

Sinua pyydetään tutkimukseen, koska olet osallistunut affektikorttityöpajaan ja olet museotyön ammattilainen.

Tämä tiedote kuvaa tutkielmaa ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä.

Tämä on yksittäinen tutkimus. Sinuun voidaan kuitenkin ottaa yhteyttä jatkotutkimusta varten, mikäli annat yhteydenottoon suostumuksesi.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo

antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia.

Henkilötietojen käsittelyperuste on tutkittavan suostumus. Peruuttaesasi suostumuksesi henkilötietojesi käsittelyyn, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja ei voida käsitellä osana tutkimusta, vaan ne hävitetään, mikäli niiden poistaminen aineistosta on mahdollista.

3. Tutkimuksen kulku

Tutkielma koostuu niin affektikorttien käytön tarkastelusta, kuin sekä kehittäjiä, että korttien testaajien näkemyksistä. Tutkielman kesto ajoittuu lukuvuodelle 2022-2023. Haastattelu toteutetaan kerran ja siihen osallistuminen kestää noin 20 minuuttia. Haastattelussa kysytään affektikorttien käytön kokemuksista, sekä museotyön affektiivisuudesta.

4. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole esimerkiksi rahallista hyötyä, mutta se on mahdollisuus kehittää omaa työtä.

Maisterintutkielmalla on myös yhteiskunnallinen hyöty tarkastella uutta sekä tutkimukseen, että museotyöhön soveltuvaa työkalua. Se mahdollistaa maailman tarkastelun tavalla, joka on aina ollut relevantti, mutta joka on vasta hiljattain tullut tiedekentällä pinnalle (tunteiden, affektien ja ruumiillisen tiedon tarkastelu). Tämän lisäksi museoiden ja yliopistojen yhteistyö on hedelmällistä aluetta, jota on myös hyvä tarkastella.

5. Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus

Tutkielmaan osallistumisesta ei makseta palkkiota.

6. Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimustuloksista valmistuu maisterintutkielma.

Henkilötietoja tuodaan esille vain luvan antaneiden tutkittavien osalta. Vaikka tutkittava haluaisi säilyä nimettömänä tutkielmassa, voi hänet

olla mahdollista tunnistaa muista kontekstiedoista. Turhaa henkilötietojen käyttöä vältetään kaikessa raportoinnissa.

7. Lisätietojen antajan yhteystiedot

Tutkija:

Ilana Viikki

044 2727 147

viikkiey@student.jyu.fi

Maisterintutkielman vastuunohjaaja:

Eerika Koskinen-Koivisto

Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

eerika.koskinen-koivisto@jyu.fi

LIITE 4

TIETOSUOJAILMOITUS

TIETOSUOJAILMOITUS

14.06.2021–31.05.2025

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä sinun ole pakko osallistua, haastatteluun osallistumisen voi keskeyttää.

TUTKIELMAN AIHEEN KUVAUS JA SITÄ KOSKEVA HAASTATTELU

Etnografinen tutkielma affektikorteista. Maisterintutkielma 30 op.

Tutkielman aiheena on perehtyä SENSOMEMO-tutkimushankkeessa kehitettyjen affektikorttien toimintaan ja kehittäelyprosessiin. Samalla tutkielma sivuaa museotyön affektiivisuutta ja museoiden ja yliopistojen tekemää yhteistyötä. Tutkielmaa varten kerätään haastatteluaineisto.

MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Osallistujan suostumus

HAASTATTELUSTA VASTAAVAT TAHOT

Rekisterinpitäjä: Jyväskylän yliopisto

Rekisterinpitäjän yhteystiedot:

Osoite: Seminaarinkatu 15 (Kirjaamo ja arkisto) PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

Puhelin: 040 805 3472

Sähköposti: kirjaamo@jyu.fi

Tutkielman suorituspaikka:

Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos. Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihde (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7.

Vastuullinen ohjaaja ja yhteyshenkilö:

Dosentti Eerika Koskinen-Koivisto

Sähköposti: eerika.koskinen-koivisto@jyu.fi

Osoite: Jyväskylän yliopisto, Historian ja etnologian laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

Osoite: Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa -koulutusohjelma (KUMU), PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

HAASTATTELUN TAUSTA JA TARKOITUS

Haastattelun tarkoituksena on kuulla haastateltavien kokemuksista huhtikuussa 2022 järjestetystä affektikorttityöpajasta. Työpaja on toteutettu SENSOMEMO-tutkimushankkeessa, jonka hallusta löytyy työpajan erillinen tietosuojailmoitus.

HAASTATTELUN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ JA KERÄTTÄVÄT HENKILÖTIEDOT

Aineistonkeruun aikana on suunniteltu toteutettavan kolme laadullista haastattelua. Haastattelut toteutetaan ja tallennetaan digitaalisesti tutkittavan suostumuksella. Haastatteluun osallistuminen kestää arviolta 20 minuuttia.

Haastateltavalta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, sähköpostiosoite, ikä, puhelinnumero, asuinpaikkakunta ja haastattelumuistiinpanot. Haastatteluista tehdään digitaalinen äänitallenne sekä videotallenne, ja tallenteen tekemisestä sovitaan haastateltavan kanssa ennalta.

Haastattelukysymykset eivät lähtökohtaisesti sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten).

Haastatteluista tehdään muistiinpanot, digitaalinen tallenne sekä litteraatio. Dataa säilytetään tutkimuksen teon aikana tietoturvallisesti Jyväskylän yliopiston palveluissa, minkä jälkeen aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Haastateltavilta kerättyjä tietoja ja tuloksia käsitellään asianmukaisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi kuitenkin voidaan tunnistaa tuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Turhaa henkilötietojen käyttöä vältetään kaikessa raportoinnissa.

TULOKSET

Haastattelu on osa maisterintutkielman tekemisen prosessia, jonka tuloksia hyödynnetään tutkielman toteutuksessa. Tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 30.8.2024 aineisto luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

REKISTERÖIDYN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos peruutat suostumuksesi, sinun tietojasi ei käytetä enää tutkielman teossa. Siltä osin kuin henkilötietojasi sisältyy tuloksiin, selvityksiin ja julkaisuihin, niitä ei voida poistaa enää sen jälkeen, kun nämä on julkaistu.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietoja käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin, peruutat suostumuksen, johon käsittely on

perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta, vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä, henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden, käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista, rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi, olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeutetut perusteet rekisteröidyn perusteet.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Jyväskylän yliopisto voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon eikä profilointiin

Haastateltavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. Lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Haastatteluista muodostuu laadullinen aineisto, joka luovutetaan kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa. Luovutus tehdään tutkimuksen päätyttyä, viimeistään 30.8.2024.

Tutkimusaineistoa säilytetään tutkimuksen aikana Jyväskylän yliopiston tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

Aineisto on tutkielman tekijän käytössä. Hän käsittelee aineistoa Jyväskylän yliopiston tietosuojakäytänteitä noudattaen.

Tutkimuksesta valmistuu maisterintutkielma viimeistään kesällä 2023. Tämän jälkeen tekijä luovuttaa aineiston kulttuuriperintöä tallentavaan arkistoon, jolla on tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus käsitellä henkilötietoja yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Aineiston luovutuksesta on keskusteltu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kanssa.

Henkilötietojen käsittely päättyy ja henkilötiedot siirretään arkistoon tutkielman valmistettua, viimeistään 30.8.2024

REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla ensisijaisesti yhteydessä Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaavaan (tietosuoja@jyu.fi tai p. 040 805 3297). Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan kirjallisena Jyväskylän yliopiston kirjaamoon.